

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra historie
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Historie – humanitní studia

**PETICE „NĚKOLIK VĚT“ A POSTIHY ZA JEJÍ
ROZŠIŘOVÁNÍ**

**THE PETITION „A FEW OF SENTENCES“ AND
SANCTIONS FOR ITS DISPERSION**

Bakalářská práce: 11-FP-KHI- 043

Autor:
Pavla ROSINOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Pažout, PhD.

Konzultant: Mgr. Kateřina Lozoviuková, PhD.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
83	0	0	0	24	9

V Liberci dne: 29. dubna 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Petice „Několik vět“ a postihy za její rozšiřování
Jméno a příjmení autora: Pavla Rosinová
Osobní číslo: P07000573

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 20. 04. 2011

Pavla Rosinová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Jaroslavu Pažoutovi, PhD., za jeho trpělivost, ochotu, rady a připomínky při vedení této bakalářské práce. Mé další díky patří také Mgr. Kateřině Lozoviukové PhD a samozřejmě celé mé rodině za podporu při průběhu studia.

Anotace

Bakalářská práce Petice „Několik vět“ a postihy za její rozšiřování je zaměřená na význam petice „Několik vět“, která byla zveřejněna 29. června 1989 rádiem Svobodná Evropa a významně přispěla k pádu komunistického režimu v Československu. Práce se zabývá okolnostmi vzniku petice, důraz je kladen na ohlas ve společnosti a reakci režimu. Samostatná kapitola je věnována perzekucím osob, jenž petici podepsali či rozšiřovali.

Klíčová slova

Petice, normalizace, Charta 77, Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, politická perzekuce.

Annotation

Bachelor thesis The petition „A Few of Sentences“ and Sanctions for its Dispersion is focused on meaning of petition "A Few of Sentences". This petition was published on 29. June 1989 by radio station Svobodná Evropa and had important impact to collapse of communistic system of government in Czechoslovakia. Emphasis in this thesis is concentrated on inception of petition, society response and reaction of government. There is separated chapter in this thesis focused on persecution of people, who signed or propagated this petition.

Key words

Petition, normalization, Charta 77, The Committee for the Defence of the Unjustly Persecuted, politic persecution.

Die Annotation

Die Bakalararbeit „Die Petition Ein paar Sätze“ und die Rückgriffe ihrer Verbreiterung“ orientiert sich auf die Bedeutung der Petition, die am 29. Juni 1989 von dem Radio Freies Europa publiziert wurde und die bedeutend zu dem Fall des Kommunistischen Regimes in der Tschechoslowakei beigetragen hat. Meine Arbeit befasst sich mit den Umständen der Entstehung der Petition. Es wird Gewicht auf die Reaktion der Gesellschaft und des Gesellschaftsystems gelegt. In einer separaten

Kapitel wird die Persekution der Personen beschrieben, die die Petition unterschrieben oder verbreitet haben. Das Gewicht wird auf die Volks und Regimereaktion auf die Petition gelegt. In einem einzelnen Kapitel wird über der Verfolgung des Volkes gesprochen, die die Petition unterschrieben oder verbreitet haben.

Schlüsselwörter

die Petition, die Normalisation, die Charta 77, Komitee zur Verbeidigung zu Vurecht Verfolgten, die politische Persekution.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Pavlu Rosinovou
adresa: Na Mlýnku 789, 460 01 Liberec
studijní obor (kombinace): Specializace v pedagogice, DJ – HU
Název BP: **Petice „Několik vět“ a postihy za její rozšiřování**
Název BP v angličtině: The Petition “A Few of Sentences” and Sanctions for its Dispersion
Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Pažout, PhD.
Konzultant: Mgr. Kateřina Lozoviuková, PhD.
Termín odevzdání: 30. dubna 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 10. 4. 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: 26. června 2009

Podpis: Pavla Rosinová

Název BP:	Petice „Několik vět“ a postihy za její rozšiřování
Vedoucí práce:	PhDr. Jaroslav Pažout, PhD.
Cíl :	Bakalářská práce se bude zabývat významnou peticí „Několik vět“, která vznikla v červnu 1989 v prostředí Charty 77. Hlavním cílem práce bude zmapovat ohlas petice v československé společnosti a snahu komunistického režimu diskreditovat tento dokument i jeho signatáře. Zvláštní pozornost bude věnována postihům občanů, kteří pod petici sbírali podpisy.
Požadavky:	Studentka bude vycházet především z pramenného výzkumu, konkrétně z fondů a sbírek knihovny samizdatové a exilové literatury Libri prohibiti (především sbírka Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných), Archivu bezpečnostních složek a Národního archivu (fond ÚV KSČ). Rešerše bude provedena též v tisku, a to jak v oficiálních, tak samizdatovém. Nedílnou součástí heuristiky bude uskutečnění rozhovorů s pamětníky.
Metody:	rešerše literatury pramenný výzkum oral history
Literatura:	Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945 – 1989. Ed. Josef Alan. Praha 2001 Ash, Timothy Garton: Rok zázraků 89. Praha 1991 Dvě desetiletí před listopadem 89. Sborník. Praha 1993 Gebauer, František – Kaplan, Karel – Koudelka, František – Vyhnálek, Rudolf: Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 – 1989. Praha 1993 Charta 77. Od obhajoby lidských práv k demokratické revoluci. 1977 – 1989. Sborník z konference k 30. výročí Charty 77. Praha, 21. – 23. března 2007. Eds. Markéta Devátá – Jiří Suk – Oldřich Tůma. Praha 2008 Kenney, Padraic: Karneval revoluce. Střední Evropa 1989. Praha 2005 Měchýř, Jan: Velký převrat či snad revoluce sametová? : několik informací, poznámek a komentářů o naší takřečené něžné revoluci a jejích osudech 1989-1992. Praha 1999 Nejcitlivější místo režimu. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných očima svých členů. Diskusní setkání 19. října 2007. Eds. Petr Blažek a Jaroslav Pažout. Praha 2008 Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 – 1989. Ed. Petr Blažek. Praha 2005 Otáhal, Milan: Normalizace 1969 – 1989. Příspěvek ke stavu bádání. Praha 2002 Otáhal, Milan: Opozice, moc, společnost 1968/1970. Příspěvek k dějinám „normalizace“. Praha 1994 Placák, Petr: Fízl. Praha 2007 Thomas, Daniel C.: Helsinský efekt. Mezinárodní zásady, lidská práva a

zánik komunismu. Praha 2007

Vítězové? Poražení? Životopisná interview. Díl 1. Disent v období tzv. normalizace. Díl 2. Politické elity v období tzv. normalizace. Eds. Miroslav Vaněk – Pavel Urbášek. Praha 2005 (viz též: Mocní? a Bezmocní? Politické elity a dissent v období tzv. normalizace. Interpretační studie životopisných interview. Ed. Miroslav Vaněk. Praha 2006)

ÚVOD	11
1 NORMALIZACE	15
1.1 SITUACE PO ROCE 1968	15
1.2 VZNIK CHARTY 77	18
1.3 OPOZICE V 2. POLOVINĚ 80. LET	22
1.4 RADIKALIZACE SPOLEČNOSTI.....	25
1.4.1 <i>Palachův týden</i>	25
2 PETICE „NĚKOLIK VĚT“	28
2.1 OKOLNOSTI VZNIKU	28
2.2 TEXT PETICE.....	29
2.3 ZVEŘEJNĚNÍ	32
2.4 PODPISOVÁ STRATEGIE	33
3 OHLASY PETICE „NĚKOLIK VĚT“	38
3.1 OPATŘENÍ UVNITŘ KSCĚ	38
3.2 OFICIÁLNÍ SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY	45
3.2.1 <i>Rezoluce došlé na ÚV KSCĚ</i>	50
3.3 SAMIZDAT	53
3.4 OHLAS V ZAHRANIČÍ	54
4 TRESTNÍ POSTIHY	57
4.1 JIŘÍ FAJMON	58
4.2 RENÉ MATOUŠEK.....	62
4.3 HANA HOLCNEROVÁ.....	63
4.4 JAN RAMPICH.....	63
4.5 MILOSLAV MAREČEK.....	64
5 DŮSLEDKY A VLIV	66
ZÁVĚR	68
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	70
PRAMENY	70
LITERATURA	72
SEZNAM PŘÍLOH	74

Seznam zkratek

ČSSR:	Československá socialistická republika
Infoch:	Informace o Chartě 77
KBSE:	Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
kpt:	Kapitán
KSČ:	Komunistická strana Českoslovenka
KSSS:	Komunistická strana Sovětského svazu
npor:	Nadporučík
OSN:	Organizace spojených národů
por:	Poručík
SNB:	Sbor národní bezpečnosti
ÚV KSČ:	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB:	Veřejná bezpečnost
VIA	Východoevropská informační agentura
VONS:	Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných

Úvod

Na konci 80. let 20. století se po téměř dvaceti letech apatie v normalizačním Československu začala probouzet společnost. Orientace na těžký průmysl a centrální plánování zapříčinilo stále se zhoršující ekonomické poměry a vzrůstaly rozdíly mezi Československem a Západem. Naděje na změny přinesla politika přestavby Michaila Gorbačova, který v roce 1985 stanul v čele Komunistické strany Sovětského svazu. Veřejnost začala otevřeně dávat najevo svůj nesouhlas se stávajícími poměry. Vznikaly nové nezávislé iniciativy, rostl počet jejich sympatizantů a objevovala se řada petic.

Prvním masovým projevem nespokojenosti byla demonstrace za náboženská a občanská práva 25. března 1988 v Bratislavě (tzv. svíčková demonstrace), které se zúčastnilo více jak 2 000 věřících. Mezníkem ve vývoji se stala demonstrace k dvacátému výročí okupace 21. srpna 1989, která odstartovala vlnu dalších protirežimních vystoupení. Jediným povoleným shromážděním byla demonstrace ke Dni lidských práv 10. prosince 1988, bylo jí však vyhrazeno jen poměrně malé Škroupovo náměstí mimo centrum Prahy. Tvrdě potlačeny byly nepokoje v době tzv. Palachova týdne ve dnech 15. až 21. ledna 1989. Násilí použité proti demonstrujícím bylo kritizováno z domova i zahraničí a stalo se důležitým zlomem v postoji československé společnosti k režimu. Atmosféry ve společnosti využil okruh lidí z prostředí Charty 77 vytvořením a rozšiřováním jedné z nejvýznamnějších petic proti komunistickému režimu v Československu. Jednalo se o petici „Několik vět“, kterou se tato bakalářská práce zabývá. Petice byla zveřejněna 29. června 1989 rádiem Svobodná Evropa a jen do tohoto dne ji podpořilo svým podpisem 1800 lidí. Do listopadu 1989 toto číslo vzrostlo na zhruba 40 000.

Hlavním cílem práce je zhodnotit dopad petice na československou společnost a zmapovat snahu komunistického režimu zdiskreditovat tento dokument i jeho signatáře v očích veřejnosti. Zvláštní pozornost je pak věnována postihům občanů, kteří pod petici sbírali podpisy.

První kapitola bakalářské práce je zaměřená na éru normalizace, která byla v Československu započata vojenskou intervencí vojsk států Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Podrobněji se zabývá vznikem Charty 77, aktivizací opozice a

veřejnými vystoupeními v době tzv. Palachova týdne. Jsou zde připomenuty také zahraniční okolnosti, které měly dopad na vývoj v Československu.

Druhá část práce pojednává o samotné petici „Několik vět“, o okolnostech jejího vzniku, jednotlivých bodech obsahu, způsobu jejího zveřejnění a podpisové strategii, která nesla nemalý podíl na jejím úspěchu.

Třetí kapitola je věnována reakcím na petici jak ze strany režimu, tak i opozice a zahraničí. Je zde zaměřená pozornost především na opatření KSČ, které měly zabránit šíření petice, ohlasům, došlým na ÚV KSČ a štvavé kampani, kterou režim proti signatářům a autorům petice rozpoutal prostřednictvím kontrolovaných médií. Reakce ze strany opozice a zahraničí je poukázána především na příkladu Lidových novin, Východoevropské informační agentury a zahraničním rozhlasovém vysílání Svobodné Evropy, Hlasu Ameriky a BBC.

Čtvrtá kapitola je věnována trestním stíháním souvisejícím s peticí „Několik vět“. Protože zpracovat všechny postihy by bylo příliš obsáhlé, vybrala jsem jen některé případy, které mi přišly zajímavé. Zvláštní pozornost je věnována případu Jiřího Fajmona, na který jsem se zaměřila především proto, že dosud nebyl zpracován a podařilo se mi s ním uskutečnit rozhovor. Významem a důsledky petice pro další vývoj událostí se zabývá poslední, pátá kapitola předkládané práce.

Významnou prací zabývající se tématem pádu komunistických režimů je kniha Daniela C. Thomase *Helsinský efekt: mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*.¹ Práce se věnuje průběhu a důsledkům Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, jejíž závěrečná ustanovení se stala základem pro vznik Charty 77 a působení opozice vůbec. Pro pád komunistických režimů v zemích střední a východní Evropy jsou relevantní práce Timothyho Gartona Ashe *Rok zázraků: svědectví o revoluci roku 1989 ve Varšavě, Budapešti, Berlíně a Praze*² a Padraic Kenneyho *Karneval revoluce*,³ které podávají komplexní přehled o situacích v jednotlivých zemích východního bloku a reflektují příčiny pádů režimů v každé

---

¹ THOMAS, D. C., *Helsinský efekt. Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*, Praha 2007.

² ASH, T. G., *Rok zázraků: svědectví o revoluci roku 1989 ve Varšavě, Budapešti, Berlíně a Praze*, Praha 2009.

³ KENNEY, P., *Karneval revoluce. Střední Evropa 1989*, Praha 2005.

z nich. Situací v Československu se zabývá několik domácích autorů. Období normalizace se věnuje Milan Otáhal ve své práci *Normalizace 1969 – 1989: Příspěvek ke stavu bádání*⁴ a sborníku *Opozice, moc, společnost 1968/1970: Příspěvek k dějinám „normalizace“*.⁵ Obě tyto práce jsou dobrým zdrojem informací pro uvedení do širších souvislostí a hlavní problematiky normalizačního režimu. Revolučními událostmi listopadu 1989 se zabývá mj. Jan Měchýř ve své práci *Velký převrat či snad revoluce sametová? : několik informací, poznámek a komentářů o naší takřečené něžné revoluci a jejích osudech*,⁶ která je popisuje v souvislosti s předchozím vývojem v Československu. Samotnou peticí „Několik vět“ se zabývá poměrně rozsáhlá studie Jiří Urbana *Několik vět: posledních pět měsíců komunistické diktatury petiční optikou*⁷, která byla zveřejněna v časopisu *Paměť a dějiny*. Přímé svědectví o fungování Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných přináší přepis diskusního setkání Petra Blažka a Jaroslava Pažouta se členy VONS s názvem *Nejcitlivější místo režimu: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných očima svých členů*.⁸ Jako pramen pro studium nezávislých iniciativ lze využít knihu Petra Placáka *Fízl*,⁹ která obsahuje vzpomínky jednoho ze zakladatelů opoziční skupiny České děti. Některá fakta, která jsou v bakalářské práci použita, pochází z textů, které dosud nebyly zveřejněny. Jedná se především o článek Jaroslava Pažouta *Postihy za protirežimní vystoupení v Československu na konci 80. let*, který se zabývá i sankcemi za rozšiřování petice „Několik vět“.¹⁰

Dobovými prameny pro tuto problematiku jsou Vnitrostranické informace z fondu KSC – ústředí výbor, uložené v Národním archivu v Praze. Jejich obsahem

---

⁴ OTÁHAL, M., *Normalizace 1969 – 1989. Příspěvek ke stavu bádání*, Praha 2002.

⁵ OTÁHAL, M., *Opozice, moc, společnost 1968/1970. Příspěvek k dějinám „normalizace“*, Praha 1994.

⁶ MĚCHÝŘ, J., *Velký převrat či snad revoluce sametová? : několik informací, poznámek a komentářů o naší takřečené něžné revoluci a jejích osudech 1989-1992*, Praha 1999.

⁷ URBAN, J., *Několik vět. Paměť a dějiny*, roč. 4. (2010), č. 1, s. 20-45.

⁸ Eds. BLAŽEK, P.; PAŽOUT, J., *Nejcitlivější místo režimu. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných očima svých členů. Diskusní setkání 19. října 2007*. Praha 2008; Eds. BLAŽEK, P., *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 – 1989*, Praha 2005.

⁹ PLACÁK, P., *Fízl*, Praha 2007.

¹⁰ PAŽOUT, J., *Postihy za protirežimní vystoupení v Československu na konci osmdesátých let*, in: *Lidská práva, opoziční hnutí a pád komunistických režimů ve Střední Evropě*, eds. BLAŽEK, P., PAŽOUT, J., v tisku, s. 6.

jsou zprávy o politické situaci v krajích, o náladách členů komunistické strany i ostatních obyvatel, o činnosti nižších stranických orgánů, o činnosti základních organizací strany a především o členských schůzích a stavu plnění některých důležitých úkolů. Vnitrostranické informace vycházely zhruba každé dva týdny, běžně jich bylo vydáno od 14 do 22 čísel ročně. V roce 1989 jejich počet významně stoupl, bylo vydáno 55 čísel. Ve Vnitrostranických informacích z roku 1989 jsou obsaženy reakce obyvatel na petici „Několik vět“, opatření Ústředního výboru KSČ, která měla zabránit šíření petice apod.

V Národním archivu je uložena také sbírka Monitor, která obsahuje přepsané záznamy vysílání zahraničních rozhlasových stanic, z nichž pro tuto práci byly nejdůležitější vysílání Svobodné Evropy, Hlasu Ameriky a BBC. Významnou je také sbírka Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných v Libri prohibiti, kde jsou uloženy i materiály týkající se postihů za rozšiřování či podepsání petice „Několik vět“ jako např. sdělení VONS, úřední dokumenty k průběhu trestních řízení, ohlasy na jednotlivé kauzy atd.

Část kapitoly Ohlasy na petici „Několik vět“ je zpracována z informací, které poskytuje dobový tisk, reprezentovaný Rudým právem a Lidovými novinami z roku 1989 a ze záznamu relací Československé televize. Osobní svědectví Jiřího Fajmona v kapitole Trestní postihy vycházejí z rozhovoru se zmiňovaným. Komentáře od umělců, kteří petici podepsali, jsou získány z originálního Radiožurnálu.¹¹

---

¹¹ 1989: *Listopad a cesta k němu* (výukové DVD k problematice roku 1989).

1 Normalizace

1.1 Situace po roce 1968

Po zvýšení životní úrovně v 50. letech 20. století, jejímž symbolickým vyvrcholením se stalo prohlášení Československa socialistickým státem, došlo v 60. letech k úpadku ekonomiky. Hlavní příčinou byla neschopnost ústředně plánovaného hospodářství překročit svá omezení a vymezení. Tento pokles se podařilo v roce 1965 zastavit, ale Československé hospodářství již nebylo schopné naplnit potřeby občanů. Tento fakt, spolu s odhalováním Stalinistických zločinů (které pokračovalo na XXII. Sjezdu komunistické strany v říjnu 1961) a nástupem Leonida Iljiče Brežněva, který odmítal reformy a jakékoli uvolňování politického systému, do čela Komunistické strany Sovětského svazu, vedlo k celkové nespokojenosti. Ve společnosti se začaly objevovat reformní snahy a určité uvolňování bylo patrné i ve vedení státu.

Významným protestem se stal sjezd Svazu československých spisovatelů 27.- 29. června 1967, na kterém byla vyslovena kritika poměrů, která měla velký ohlas i ve společnosti. Po sjezdu bylo vedením státu zastaveno vydávání Literárních novin a řada spisovatelů byla existenčně postižena.

V lednu 1968 se do čela Komunistické strany Československa (dále jen KSČ) dostal Alexander Dubček. Jeho nástup do funkce 1. tajemníka Ústředního výboru KSČ (dále jen ÚV KSČ) v podstatě zahájil obrodný proces, známý pod označením Pražské jaro, který představoval jeden z nejzávažnějších pokusů o reformu sovětského socialismu. KSČ se rozdělila na dva proudy tzv. konzervativce, kteří kladli odpor reformám a reformně laděné komunisty. Na březnovém zasedání ÚV KSČ byl přijat tzv. Akční program, který představoval koncepci pokusu reformy socialistického zřízení. V této době došlo ke zrušení cenzury a začalo ožívání občanské společnosti. Byl založen Klub angažovaných nestraníků (KAN), Klub 231, sdružující politické vězně, obnovil se Junák, Sokol aj.

Radostné opojení Pražského jara ukončil vpád vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968. Proti okupantům se v Československu vzedmulo silné protestní hnutí, dávající najevo svůj nesouhlas mimo jiné i demonstracemi a jednohodinovou

generální stávkou 23. srpna 1968. Okupace českých zemí změnila společenskou i politickou situaci.¹² Dominantním faktorem československé politiky se stala přítomnost sovětských vojsk v zemi a nastalo období tzv. normalizace. Výchozím obdobím této éry bývá v dějinách Československa označován přelom let 1969-1970. Normalizace znamenala pro československé obyvatelstvo potlačení jeho občanských práv a svobod.

K potlačení reformního procesu využil Sovětský svaz postavu A. Dubčeka a dalších politiků reformního křídla, kteří se (s výjimkou F. Kriegela) zpronevěřili obrodnému procesu uznáním tzv. Moskevských protokolů. Tyto dokumenty fakticky zastavovaly reformní a demokratický vývoj v Československu. Následná Dubčekova politika kompromisů narážela na odpor společnosti. V listopadu 1968 byla vysokoškolskými studenty zorganizována stávka na obranu reformu. 16. ledna 1969 se na protest proti normalizačnímu režimu veřejně upálil student Jan Palach a jeho pohřeb se stal mohutnou politickou demonstrací. O několik dní později opakoval tento čin středoškolský student Jan Zajíc a později i dělník Evžen Plocek z Jihlavy.

Sovětskému svazu se návrat ke starým pořádkům zdál příliš pomalý, muselo tedy dojít ke změně ve funkci 1. tajemníka KSČ. Vhodnou záminkou se staly antisovětské demonstrace po vítězství československého hokejového týmu nad sovětským na mistrovství světa ve Švédsku. 17. dubna 1969 byl z funkce odvolán A. Dubček a na jeho místo nastoupil Gustav Husák, vybraný Moskvou. Odvolání A. Dubčeka vyvolalo nesouhlas společnosti. Ke spontánním demonstracím došlo 21. srpna 1969, větší pouliční boje se udály v Praze, Brně a Liberci. Srpnové události znamenaly největší otevřený boj proti totalitní moci a ozbrojeným silám. Jejich potlačení ukončilo legální aktivizaci občanské společnosti a v podstatě znamenalo konec jakýmkoli pokusům o demokratizaci.¹³

Po nástupu Gustava Husáka do čela strany začal režim s účtováním. Následovala vlna prověrek a čistek, které zasáhly sdělovací prostředky, stranické orgány i nové občanské organizace. Tyto rozsáhlé čistky měly za následek odchod většiny odborných pracovníků.

---

¹² KVAČEK, R., *České dějiny II.* Praha: 2006, s. 217.

¹³ OTÁHAL, M., *Opozice, moc, společnost 1969/1989*, s 14.

Proslaveným a do jisté doby určujícím a klíčovým dokumentem pro toto období bylo Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti, přijaté na prosincovém zasedání ÚV KSČ 11. prosince 1970. Toto poučení stanovilo konečnou ideologickou verzi, hodnocení a východiska roku 1968. Odmítalo reformy, prohlásilo vývoj v roce 1968 za kontrarevoluci a vrátilo do společnosti staré způsoby řízení. Přijetím tohoto dokumentu se uzavřel proces stranické očisty, kdy bylo ze strany vyloučeno 67 147 členů a dalším 259 670 bylo členství zrušeno.¹⁴ Na mezinárodním poli byla orientace Československa (i jeho celková politika) zcela podřízena zájmům Moskvy. Po nadějích na nové uspořádání společnosti, na vznik vlastní cesty k socialismu, se ke slovu dostávala éra neostalinismu

Přesto, že se režim snažil o potlačení opozičních hnutí a jejich část byla skutečně rozdracena politickými procesy, k úplnému umlčení opozice nikdy nedošlo. Projevem nespokojenosti z této doby se stal „manifest Deset bodů“ z 21. srpna 1969, který označil společenské poměry za příliš pomalé a vyzýval občany k jejich uskutečnění. Manifest z pera spisovatele Ludvíka Vaculíka akceptoval Akční program, odmítal však socialistický model a vedoucí úlohu KSČ. V této době již manifest nemohl mobilizovat společnost k rázným činům, přesto ho podpořilo okolo 120 000 občanů. Manifest měl nesporný význam především pro signatáře jako vyjádření postoje.

V červenci a srpnu 1972 se konalo deset politických procesů, v nichž byly uloženy tresty ve výši až šesti let vězení. Toto období bývá často považováno za ukončení první etapy normalizace. Obyvatelstvo začalo upadat do apatie, stagnovat a přizpůsobovat se nastalým poměrům ve společnosti. Do poloviny 70. let navíc docházelo k poměrně příznivému vývoji hospodářství, založeném na předcházejících pěti letech Lidé byli zbaveni základních existenčních starostí, režim jim zajistil sociální stabilitu a společnost se postupně stávala lhostejnou, výměnou za materiální hodnoty.¹⁵

---

¹⁴ K uváděným číslům je třeba podotknout, že nezanedbatelná část členstva KSČ vystoupila ze strany dobrovolně ještě před zahájením čistek. Od srpna 1968 do konce roku 1969 vystoupilo ze strany kolem 150 000 lidí. Ti samozřejmě nejsou zařazeni do výše citovaných údajů. MAŇÁK, J., *Čistky v komunistické straně Československa 1969–1970*, s. 45, 58 a 117.

¹⁵ KVAČEK, R., *České dějiny II*. Praha 2006, 221.

Dalo by se říci, že v 70. letech 20. století se režim opíral o dva základní aspekty. Zastrášení veřejnosti soudními procesy s členy opozice a zajištění sociálních jistot obyvatelstvu, které tak nové pořádky více či méně přijalo.

1.2 Vznik Charty 77

Na počátku 70. let 20. století byla v důsledku nástupu normalizačního režimu, uvěznění řady jejích představitelů a vlně emigrací opozice roztržena. V druhé polovině 70. let se však situace změnila a došlo k její postupné aktivizaci, které napomohla řada okolností.

Diplomatické vztahy mezi státy západní a východní Evropy se v 50. a 60. letech 20. století řídily zásadou nevměšování se do vnitřních záležitostí. Zlomem ve vývoji se stala Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě v Helsinkách, které se zúčastnily i státy Varšavské smlouvy. KBSE byla tvořena systémem mezinárodních jednání a smluv, jejichž cílem bylo zajistit mír a prohloubit spolupráci mezi evropskými státy. Prvotní impuls pro svolání KBSE iniciovaly státy Varšavské smlouvy již roku 1966. Prvním jednáním byla přípravná konference v Helsinkách v listopadu 1972. Následná konference ministrů zahraničních věcí byla uskutečněna v červenci 1973 a odstartovala vlastní proces jednání. Od září 1973 do června 1975 následovala konference v Ženevě. V období do července 1975 probíhala jednání o podobě Závěrečného aktu. Tento dokument byl 1. srpna 1975 v Helsinkách podepsán nejvyššími představiteli 33 evropských států, Kanady a USA, čímž skončila nejdůležitější fáze procesu KBSE. Schválen byl mimo jiné i tzv. třetí koš, který deklaroval zásady dodržování lidských a občanských práv, formulovaný již dříve pakty OSN. Tyto pakty režim zveřejnil uprostřed podzimu 1975. Jednalo se „Mezinárodní pakt o občanských a politických právech“ a „Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech“, které byly jménem Československé socialistické republiky podepsány v roce 1968. S oběma pakty vyslovilo v roce 1975 souhlas Federální shromáždění a obě listiny byly prezidentem republiky ratifikovány. Úmluvy byly zveřejněny jako Svazek 23 československé Sbírký zákonů 11. listopadu 1976 a staly se základem pro vznik Charty 77, nejvýznamnější složky opozice

v Československu. Krátce po zveřejnění došlo také k propuštění politických vězňů M. Hübla, J. Müllera, J. Šabaty a J. Tesaře.¹⁶

Přelomovým okamžikem se stal proces se členy hudební skupiny The Plastic People of the Universe, kteří byli v roce 1976 obviněni z výtržnictví. Zatýkáni začalo 17. března a postupně se ve vazbě ocitli všichni členové skupiny. Většina obviněných byla během dubna až srpna 1976 postupně propuštěna. Ve vazbě zůstal I. Jirous, P. Zajíček, S. Karásek a V. Brabenec.

Vedení státu nepočítalo s tím, že proces vzbudí negativní odezvu u veřejnosti. Hudebníci byli prezentováni jako lidé bez vzdělání, žijící na okraji společnosti. Soudní jednání začal spolu s Jiřím Němcem navštěvovat i Václav Havel a vyvolal nevoli i mezi ostatními z řad intelektuálů, kteří ho chápali jako útok na občanská práva. Mezi ně patřil například i pozdější mluvčí Charty 77 filosof Jan Patočka, profesor Karel Kosík či spisovatelé Ivan Klíma a Pavel Kohout. Hlavní význam tohoto procesu spočíval v semknutí demokratické opozice všech směrů, jaké nemělo v tehdejších komunistických zemích obdoby a které se stalo základem Charty 77. Dokument Charta 77 byl vydán na sklonku roku 1976. Autorství je prezentováno jako kolektivní dílo, za hlavního autora je však obecně pokládán Václav Havel. Autorem názvu samotného je Pavel Kohout.

Text dokumentu byl umírněný. Charta 77 nebyla oficiálně založena k opoziční politické činnosti, nebyla organizací, neměla stanovy, stálé orgány a organizačně podmíněné členství. Oficiálními mluvčími se stali dramatik Václav Havel, filosof Jan Patočka a exministr Jiří Hájek. Vznikla jako společný protest různých opozičních skupin proti perzekuci hudebního undergroundu a (jak potvrzuje ve svém prohlášení) byla od svého počátku úzce propojena s helsinskými dohodami a mezinárodními pakty: *„Dne 13. 10. 1976 byly ve Sbírce zákonů ČSSR (č. 120) zveřejněny Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které byly jménem naší republiky podepsány v roce 1968, stvrzeny v Helsinkách roku 1975 a vstoupily u nás v platnost dnem 23. 3. 1976. Od té doby mají naši občané právo a náš stát povinnost se jimi*

---

¹⁶ THOMAS, D. C., *Helsinský efekt: mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*, Praha 2007.

řídít“¹⁷ Další odkaz na helsinské dohody se objevuje také v závěrečném odstavci. „Svým symbolickým jménem zdůrazňuje Charta 77, že vzniká na prahu roku, který byl prohlášen rokem práv politických vězňů a v němž má bělehradská konference zkoumat plnění závazků z Helsinek.“¹⁸

Za hlavní cíl si Charta 77 vytkla usilovat o konstruktivní dialog s politickou mocí, upozorňovat na konkrétní porušování občanských práv a předkládat návrhy k jejich prohloubení. Dalším významným aspektem bylo, že Charta odmítala jakékoli jiné ideologické či politické stanovisko než ochranu lidských práv, zakotvenou v mezinárodních dohodách. Přesto se Charta 77 stala něčím mnohem významnějším, než jen peticí proti režimu, znamenala nebezpečí v narušování záměru zbavit československou společnost možnosti sebe organizace. Do 24. dubna 1978 se pod prohlášení Charty 77 podepsalo 978 signatářů.

Proti Chartě 77 byla zahájena ostrá kampaň. Vláda však nemohla prohlásit Chartu 77 za nelegální organizaci, protože by to znamenalo popření jejího podpisu pod helsinskými dohodami a úmluvami OSN. Vedení státu se snažilo skupinu lidí okolo Charty 77 izolovat, vyvolat v lidech strach a především negativní postoj k signatářům. Hlavní pozornost byla upřena na mluvčí Charty 77. V. Havel byl zatčen, J. Patočka zemřel na selhání srdce po absolvování jednoho z výslechů, J. Hájek byl sledován. Kampaň proti signatářům zahájil článek Ztroskotanci a samozvanci, uveřejněný 12. ledna 1977 Rudým právem. V tomto článku byla skupina okolo Charty 77 označena za reakční buržoazii a zkrachovalé organizátory kontrarevoluce z roku 1968, pohrdající lidem a jeho zájmy. Sám dokument byl označen za protistátní, protisocialistický, protilidový, demagogický hanopis, který pomlouvá Československou socialistickou republiku.¹⁹

Vrcholem kampaně byla manifestace jednoty umělců s politikou komunistické strany. 28. ledna 1977 bylo předními osobnostmi kultury a umění (např. K. Högerem, J. Werichem, F. Filipovským, M. Kopeckým, J. Sovákem, L. Peškem aj.) v Národním divadle podepsáno Provolání československých výborů uměleckých svazů: Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru., čtené Jiřinou Švorcovou.

---

¹⁷ PREČAN, V., CÍSAŘOVSKÁ, B., *Charta 77: Dokumenty*, Praha 2007. s. 1.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Rudé právo (dále RP), č. 9, roč. 57, 12. ledna 1977.

4. února 1977 se podobné setkání konalo v pražském Divadle hudby. Provolání přečetla zpěvačka Eva Pilarová a i zde se objevilo mnoho populárních osobností (K. Gott, J. Schelinger, J. Korn, F. Ringo Čech aj.). Ostatní představitelé tzv. kulturní fronty podepisovali provolání v sekretariátech uměleckých svazů, v redakcích novin a nakladatelstvích, v televizi či rozhlasu. Odmítnutí podpisu často znamenalo ztrátu zaměstnání. Od soboty 29. ledna až do 12. února 1977 vycházely v Rudém právu na pokračování seznamy signatářů tzv. Anticharty. K Provolání se v rámci kampaně připojilo 76 národních umělců, 360 zasloužilých umělců a přes 7000 „obyčejných“ umělců. Text Charty 77 byl veřejně odmítán, přestože nebyl nikdy oficiálně zveřejněn. Ohlas na Chartu 77 ve společnosti byl poměrně malý (do listopadu 1989 se k ní připojily necelé 2000 občanů).

Charta 77 získala také mezinárodní uznání. Ze zahraničí se ozývaly negativní reakce na šikanu signatářů. Praha byla kritizována za porušování mezinárodních závazků obsažených v Helsinském aktu, vlády západních i neutrálních zemí v celé Evropě vydaly sérii odsuzujících prohlášení. Kritika reakce československé vlády se ozývala také od komunistických a socialistických stran na západě. Např. italská komunistická i socialistická strana na znamení nesouhlasu uveřejnily text Charty 77 ve svých stranických denících těsně přes patnáctým sjezdem Komunistické strany Československa. Hlavní význam Charty 77 spočíval ve sjednocení různých opozičních proudů a otevření cesty pro vznik nových, např. z ní přímo vycházejícího Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. VONS byl ustanoven 27. dubna 1978. Jeho hlavním posláním bylo sledovat případy osob, které byly trestně stíhány za projevy svého přesvědčení nebo které se staly oběťmi policejní či justiční svévole, seznamovat s těmito případy veřejnost i úřady a pomáhat postiženým osobám. V květnu 1979 proti výboru zasáhla bezpečnost a pět členů bylo odsouzeno. Za dobu své existence vydal VONS přes 1000 sdělení.²⁰

---

²⁰ MĚCHÝŘ, J., *Velký převrat či snad revoluce sametová?: několik informací, poznámek a komentářů o naší takřečené něžné revoluci a jejích osudech 1989-1992*, Praha 1999, s. 49.

1.3 Opozice v 2. polovině 80. let

V druhé polovině 80. let 20. století měl Sovětský svaz stále větší hospodářské potíže, vyvolané nehybným politickým systémem, který vycházel z přílišné centralizace, centrálního plánování a absence soukromého sektoru. Situace zašla tak daleko, že režim nebyl schopen zajišťovat základní potřeby občanů. V roce 1985 se generálním tajemníkem komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) stal Michail Gorbačov. Jeho pozice nebyla vůbec jednoduchá, Sovětský svaz se nacházel v obrovské krizi jak hospodářské, tak politické. Gorbačovova politika přestavby (perestrojky) měla pro budoucí vývoj celého východního bloku velký význam.

V hospodářské krizi se ocitlo i Československo. Zároveň se ve vedení státu rozpoutal mocenský zápas o funkci generálního tajemníka KSČ. V prosinci 1987 byl Gustáv Husák vystřídán Miloušem Jakešem, který nadále setrval ve funkci prezidenta. Jakešovo vedení odmítalo jednat s opozicí a uvolňovalo se jen k nejnnutnějším politickým a hospodářským úpravám.²¹ Opoziční aktivity ale naopak nabíraly na síle. V lednu 1988 začaly vycházet Lidové noviny a přibývalo samizdatových edic. K nejvýznamnějším patřila Petlice, Expedice a Česká expedice. Lidé dávali najevo svůj nesouhlas podepisováním petic. Jednou z nejvýznamnějších se stala petice Augustina Navrátila z konce roku 1987 s názvem „Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů v ČSSR“. Text petice byl členěn do 31 bodů a požadovala mimo jiné odluku církve od státu, obnovení náboženských svobod, obsazení biskupských stolců apod. Pod peticí se nasbíralo neuvěřitelných 600 000 podpisů a podpořil ji i kardinál František Tomášek svým pastýřským listem.

Další významnou výzvou byla petice „Tak dost“, která reagovala na umučení Pavla Wonky ve vězení v roce 1988. Následný Dopis 271 československých občanů z 15. srpna 1988 iniciovali Ivan Martin Jirous a Jiří Tichý. Dopis byl adresován Ministerstvu spravedlnosti, Ministerstvu vnitra, vládě ČSSR a Federálnímu shromáždění ČSSR. Petice byla uvedena slovy: „*Po Vítězném únoru jste v tzv. třídním boji popravili a zabili 8000 lidí, 217 000 svých bližních jste poslali do koncentračních táborů, většinu z nich jste před popravou nebo odesláním do lágrů mučili, zabili jste Kalandu, zabili jste dr. Horákovou, ačkoliv se proti tomu bouřil*

---

²¹ KVAČEK, R., *České dějiny II.* Praha 2006, 225.

civilizovaný svět, v každé vesnici jste zničili alespoň jednu vybranou selskou rodinu, abyste skrze ni zastrašili ostatní, ukradli jste po roce 1948 všechny živnosti a zničili jste je, nikdo už nespočítá vaše oběti, které odešly ze světa v důsledku vašeho fyzického a psychického teroru...“²² Následovalo několik požadavků: „*propustíte vězně svědomí; novelizujte trestní právo; potrestejme brutální příslušníky Sboru nápravné výchovy; umožněte ve věznicích nehlášené a nedomluvené návštěvy lékařů a zástupců mezinárodních občanských iniciativ.*“²³ Pod peticí byly uvedeny adresy obou dvou autorů a oba byly za sepsání petice vězněni.²⁴ Další velkou podpisovou akcí byla petice za propuštění Václava Havla, kterou podepsalo 692 kulturních pracovníků nebo dopis L. Adamcovi odsuzující zákrok proti demonstrantům v době Palachova týdne, který podepsalo více jak 600 pracovníků Akademie věd.

Ke konci 80. let 20. století také vzrůstal počet nezávislých iniciativ, mezi nejvýznamnější patřila (kromě již zmiňované Charty 77) Demokratická iniciativa, Hnutí za občanskou svobodu, Obroda, Nezávislé mírové sdružení a České děti.

Demokratická iniciativa

Skupina okolo Emanuela Mandlera chtěla usilovat o zlepšení života společnosti z jasných politických pozic a o regulérní politickou soutěž. Uznávala vedoucí úlohu KSČ a jejím cílem nebylo odstranění normalizačního režimu, ale jeho postupná demokratizace. Poprvé veřejně vystoupila 18. září 1987. Mezi jejími signatáři najdeme i řadu chartistů v čele s V. Havlem. Ten se však brzy s touto iniciativou rozešel.

Hnutí za občanskou svobodu

Hnutí za občanskou svobodu usilovalo o vytvoření politické organizace s politickými metodami boje. Hlavním představitelem byl Rudolf Battěk (v období Pražského jara místopředseda Klubu angažovaných nestraníků). Konečnou úpravu programu, prezentovaném v manifestu Demokracie pro všechny, provedl V. Havel a byl zveřejněn 15. října 1988. Podpis pod manifest připojilo 126 občanů. Programu

---

²² Lidovky, http://www.lidovky.cz/petice-neslo-jen-o- nekolik-vet-dk2/in_bezpravi.asp?c=A081119_145000_in_bezpravi_hel [26. 4. 2011]

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž.

této iniciativy bylo vytýkáno, že sice podával politické požadavky, ale nenaznačil cestu, jak je realizovat. Hnutí za občanskou svobodu nebylo ideově jednotné a postupně se na jeho půdě vytvářely ideově politické proudy.²⁵

Obroda

Někteří reformní komunisté z roku 1968 se sdružovali v Klubu za socialistickou přestavbu - Obroda. Program s názvem Za další rozvoj československého socialismu byl koncipován v prosinci 1988 a obsahoval zhodnocení vývoje společnosti po druhé světové válce se zaměřením na klíčové problémy. Cílem Obrody bylo takové pojetí socialismu, které umožní rozvoj všech demokratických forem veřejného života a postupný přechod státní správy v samosprávu. Politickou atmosféru vhodnou k přestavbě měla přinést dohoda mezi všemi společenskými třídami i skupinami různých myšlenkových proudů či vyznání. Obroda usilovala o navázání kontaktu s vedením KSČ a byla ochotna podpořit jej při realizaci reformních kroků. Vliv Obrody ve společnosti nebyl velký. Většina občanů již nepokládala návrat k situaci z roku 1968 za přijatelný.

Nezávislé mírové sdružení

Nezávislé mírové sdružení – iniciativa za demilitarizaci společnosti usilovala především o život v míru. V prvním prohlášení z 16. dubna 1988 je mírový stav označen jako úkol každého národa, který musí vytvořit podmínky, aby takový stav mohl vládnout. Členové se vyjadřovali k mezinárodním otázkám, požadovali alternativní vojenskou službu a proklamovali právo na svobodu. Nesázeli pouze na dialog s mocí, ale aktivně pořádali protirežimní demonstrace. Mezi zakladatele hnutí patřila Hana Marvanová a Tomáš Dvořák.

České děti

Iniciativou převážně mladých lidí s netradičními požadavky byli České děti. V manifestu Českých dětí se proklamovala obnova Českého království potažmo

---

²⁵ OTÁHAL, M., *Opozice, moc, společnost 1969/1989*, Praha 1994, s 66.

Zemí Koruny české.²⁶ Autoři kladli důraz především na péči o kulturní dědictví, historické vědomí a životní prostředí. Jak uvádí Petr Placák, jeden z předních signatářů, některé bizarní paragrafy měly potvrdit nezávislost na aktuálním mocenském systému a společnosti. Manifest měl být (na rozdíl od Charty 77) aktivní demonstrací svobody. Nezabýval se obranou pronásledovaných ani lidskými právy. Přes rozdíly v jednotlivých koncepcích byla řada signatářů členy Charty 77 a uznávala ji.²⁷

1.4 Radikalizace společnosti

Právě nezávislé iniciativy České děti a Nezávislé mírové sdružení daly popud k uspořádání demonstrace 21. srpna 1988 rozšířením více jak 10 000 letáků, vyzývajících k účasti.²⁸ Pomineme-li demonstraci 10. prosince 1987 uspořádanou Chartou 77 ke Dni lidských práv a demonstraci za náboženská a občanská práva 25. března 1988 v Bratislavě, jednalo se o první velkou demonstraci po dvaceti letech, která zahájila pravidelný cyklus dalších shromáždění při významných státních výročích. Demonstrace byla brutálně rozehnána, stejně jako následující shromáždění k výročí vzniku Československé republiky 28. října 1988. Jediná povolená manifestace se konala 10. prosince 1988, opět ke Dni lidských práv. Shromáždění však bylo vyhrazeno pouze poměrně malé Škroupovo náměstí.

1.4.1 Palachův týden

Rok 1989 otevírala série demonstrací, dnes známá jako tzv. Palachův týden či palachiáda (15. – 21. ledna 1989). Z podnětu československých nezávislých iniciativ se 15. ledna na Václavském náměstí mělo konat shromáždění k uctění památky

---

²⁶ Manifest zahrnoval např. i návrh zachování královských měst a návrat měst poddanských pod správu šlechty. V čele státu měl stanout král, jako zástita slabých proti nemocným, záruka ochrany lesů, zvěře, přírody... Církevní majetek měl být navrácen do rukou církve, měly být obnoveny řády jako základní kameny evropské civilizace apod. Co se týče ekonomiky země, mělo dojít k totální přestavbě, především pak odklonu od těžkého průmyslu. Co se týče energie, mělo být ponecháno na vůli lidu, zda dále pokračovat ve výstavbě jaderných elektráren, zároveň mělo být instalováno odlučovací zařízení ve všech jaderných elektrárnách a v budoucnu kladen důraz na získávání energie pomocí bezodpadových technologií. PLACÁK, P., *Fíz*, Praha 2007, s. 136.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž, s. 62.

sebeupálení studenta Jana Palacha. Přesto, že toto shromáždění úřady nepovolily, konala se v daný den na Václavském náměstí spontánní demonstrace, která byla brutálně potlačena. Podle statistického rozboru kontrolovaných osob tohoto dne je patrné, že nejvíce z celkem 403 osob pocházelo z Prahy (210 osob). Podle věkového složení byla nejaktivnější skupina ve věku 19-25 (155 osob) a poté starších 35 let (84 osob). Podle sociálního postavení jasně převážili dělníci (135 osob) a lidé zaměstnaní ve službách (99 osob). Poměrně málo bylo mezi zadrženými zastoupeno vysokoškoláků (pouze 17 osob).²⁹

Nepokoje pokračovaly do dalších dnů, kdy se každý den konaly na Václavském náměstí mýtky. Tyto vzpomínkové akce byly završeny 21. ledna 1989 pochodem k hrobu J. Palacha ve Všetatech. Každý den, kromě 18. ledna 1989, byla shromáždění rozeznána speciálními policejními jednotkami a Lidovými milicemi. Proč nebylo shromáždění 18. ledna rozeznáno lze odůvodnit vlnou protestů ze zahraničí a od účastníků následné schůzky KBSE ve Vídni.³⁰

Policejní zásahy byly doprovázeny rozsáhlou kampaní, zaměřenou proti iniciátorům původního shromáždění plánovaného na 15. ledna 1989. 16. ledna 1989 byl zatčen V. Havel a několik dalších představitelů nezávislých iniciativ (A. Vondra, P. Placák, D. Němcová...). Během Palachova týdne bylo legitimováno celkem 2021 osob a 851 osob bylo předvedeno či zadrženo. Podle policejních zápisů bylo zjištěno 76 trestných činů a 127 přečinů.³¹

Zásah proti demonstrantům byl kritizován světovým tiskem, mezinárodními organizacemi i zahraničními vládami. Negativní ohlas na událost byl zaznamenán i ze zemí sovětského bloku např. z Polska, Maďarska, ale i Sovětského svazu. 20. ledna 1989 zaslal předsedovi vlády ČSSR Ladislavu Adamcovi kardinál František Tomášek dopis, vyjadřující jeho nesouhlas se státním zásahem. 27. ledna 1989 otisklo Rudé právo Adamcovu odmítavou odpověď, schválenou ÚV

---

²⁹Národní archiv (dále NA), KSČ – Ústřední výbor (dále KSČ – ÚV), Vnitrostranické informace, č. 53, 16. ledna 1989, příloha. http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/vnitrostranicke-informace-sekretariatu-uv-ks/cat_view/9-dokumenty/2-vnitrostranicke-informace-uv-ks-1979--1989/8-1989.html [26. 4. 2011]

³⁰ SYROVÁ, T., *Protirežimní demonstrace v lednu 1989 u příležitosti dvacátého výročí smrti Jana Palacha a postihy jejich účastníků*, Liberec 2009, s. 40.

³¹ TŮMA, O., *Zítřka zase tady! : Protirežimní demonstrace v předlistopadové Praze jako politický a sociální fenomén*, Praha 1994, s. 67.

KSČ. Proti zákroku v době Palachova týdne se v únoru vyjádřilo i přes 600 pracovníků vědeckých institucí (zejména pak Akademie věd), kteří v dopise L. Adamcovi odsoudili zákroky proti demonstrujícím i následné represe.

2 Petice „Několik vět“

2.1 Okolnosti vzniku

Potlačení demonstrací v lednu 1989 se stalo přelomovým okamžikem v postoji občanů k státní moci. Události osudových dnů 15. – 21. ledna 1989 vzedmuly petiční vlnu, kdy např. 692 kulturních pracovníků podepsalo petici za propuštění V. Havla z vězení. Tato vlna podnítila i samotný vznik petice „Několik vět“: „[...] Havel rozpoznal touhu společnosti vyjádřit se k situaci všeobecněji, udělat cosi víc, než jen reagovat na konkrétní věc, vycítil potřebu jakéhosi pozitivního programového svolání a rozhodl se v pravý čas přijít s geniálně koncipovaným projektem.“³² Petice byla přímým plodem Palachova týdne a zatčení V. Havla. V pravý čas podchytila nálady veřejnosti. Prvotní myšlenka na vznik petice se objevila 17. května 1989, po propuštění V. Havla z vězení: „Šel rovnou domů a hned ten den spontánně vznik večírek u něj v bytě, kam přišli ti, kdo se o tom dozvěděli. Jeho byt byl úplně narvaný. Bylo to strašně radostný. Hlavně se tam mluvilo a mluvilo. Tam jsme se domluvili, že se sejdem druhý den Na rybárně – Havel, Saša a já.“³³ Tak na tento den vzpomíná Jiří Křižan, autor samotného názvu petice, který symbolicky navazuje na prohlášení Dva tisíce slov z roku 1968. Následujícího dne seznámil V. Havel J. Křižana se Sašou Vondrou.

Dle slov J. Křižana, měl V. Havel již obsah petice v hlavě připraven.³⁴ Text byl hotový během několika dní, poté se konzultoval s dalšími lidmi z prostředí disentu i tzv. šedé zóny. Jedním ze záměrů petice bylo sblížit disidentské prostředí s veřejností: „Vzpomínám si, že jsme nad tím se Sašou Vondrou seděli a vyškrtávali taková ta politická slova [...] Havel tam byl jako náčelník, Jirka Křižan byl v kontaktu se všema lidma od divadla, kteří se nebáli. Já jsem tam byl jako mluvčí Charty a zároveň mladší. Standa měl zase pod palcem Moravu.“³⁵ Vzpomínal později další z autorů, Stanislav Devátý. Záměrem bylo koncipovat text primárně o lidských právech a právě proto bývá někdy považován za umírněný. Neútočil přímo

³² URBAN, J., Několik vět. Paměť a dějiny, č. 1, roč. 4, s. 20 – 21.

³³ FINGERLAND, J., Námět, scénář a režie: Václav Havel. Lidové noviny (dále LN), č. 149, 2009, 27. června 2009, s. 19.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

na mocenský monopol KSČ, nevybízela ke změně vlády. Jeho hlavním požadavkem byl dialog a svobodná diskuse.³⁶

Jan Ruml charakterizoval petici, jako koncipovanou na nejmenším společném jmenovateli, který zajišťoval, že se s jejími požadavky ztotožní co nejvíce lidí: „*Ta výzva byla podle mne minimem, co se dalo dělat. Ona nezpochybňovala roli komunistické strany nebo nevybízela ke změně vlády. Žádala velmi realistické věci. Byly to všechno, řekl bych, měkké požadavky. Byl to nejmenší společný jmenovatel, který bylo možné tehdy najít, aby se k té výzvě připojilo hodně lidí.*“³⁷

2.2 Text petice

Text petice upozorňoval na nevyhovující poměry ve společnosti, na nedodržování demokratických zásad a nebezpečí hrozící otevřené krize. Vyzýval vedení československého státu k provedení důsledných systémových změn a zahájení svobodné diskuse. To, co autoři považovali pro změnu klimatu v zemi za nezbytné je v textu členěno do sedmi bodů.

Propuštění politických vězňů.

Na porušování práv politických vězňů a jejich obhajoby justičními orgány upozorňoval i text Charty 77. Tato práva byla zakotvena ve 14. článku prvního „Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech“ i v československých zákonech. Stejný požadavek byl obsažen také v zmiňované petici „Tak dost“, která byla podstatně radikálnější než petice „Několik vět“.

---

³⁶ URBAN, J., Několik vět. Paměť a dějiny, č. 1, roč. 4, s. 21.

³⁷ Tamtéž.

Ukončení kriminalizování a pronásledování nezávislých iniciativ, které měly být chápány jako přirozená součást veřejného života. Zároveň nemělo být zabraňováno vzniku nových občanských hnutí, odborů apod.

Vznik oficiálně registrovaných organizací byl ztěžován a znemožňován zákony pocházejícími z 50. let 20. století.³⁸ Znemožnění občanům sdružovat se bylo porušením článku 21 a 22 prvního paktu („Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech“), na což opět upozorňoval už i dokument Charta 77.

Ukončení omezování svobody shromažďovací.

Právo shromažďovací bylo omezováno (především v Praze) Zákonným opatřením Federálního shromáždění z roku 1969 a novou vyhláškou Národního výboru hlavního města Prahy, která povolovalo shromažďování v centru hlavního města jen organizacím Národní fronty.

Zrušení cenzury a legalizace nezávislých sdělovacích prostředků.

Opět požadavek, který byl obsažen i v Chartě 77. Manipulace sdělovacími prostředky, byla zřejmá přesto, že cenzura byla považována za nepřípustnou a svoboda projevu slova a tisku zakotvena v ústavě. Otázka zákonné úpravy nepřípustnosti cenzury nebyla dořešena. Od září 1968 byla účinnost zákonného ustanovení zakazujícího cenzuru přechodně pozastavena dle § 3 zákona č. 127/1968 Sb. Šlo o jedno z normalizačních opatření, stejně tak jako pravomoc úřadu pro tisk a informace pozastavovat zveřejňování nebo rozšiřování informace, které obsahují skutečnosti, jež jsou v rozporu s důležitými zájmy vnitřní nebo zahraniční politiky státu (obsaženo v tomtéž ustanovení). Tato opatření znamenala, že sdělovací prostředky byly orgány státní politiky, nikoli nezávislými subjekty.³⁹

Respektování požadavků všech věřících občanů.

Respektování práv věřících se věnovala i už zmiňovaná petice Augustina Navrátila s názvem „Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů“

---

³⁸ Libri prohibiti (dále LP), sbírka Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (dále sb. VONS), KUŽVART, P., *Několik vět o několika větech: pokus o právní a politickou analýzu výzvy*, kart. 11, inv. č. 13, sign. IV/11.

³⁹ Tamtéž.

z 29. listopadu 1987. V této otázce byla potřeba novelizace předpisů o církevních a náboženských společnostech. Jak upozorňoval kardinál František Tomášek ve svém dopise (Naše aktuální problémy) adresovaném dr. Milanu Klusákovi, církev se řídila předpisy starými 37 let, během nichž došlo k změnám jak v československém právním řádu tak v i v oblasti církevních předpisů.⁴⁰ Klíčovým problémem byla především nedořešená odluka církve od státu.

Posouzení projektů, které mají natrvalo změnit životní prostředí, odborníky.

Předposledním bod petice se zabýval otázkou životního prostředí. Uskutečňované projekty, které měly natrvalo změnit životní prostředí v Československu, měly být předloženy k všestrannému posouzení odborníků i veřejnosti.

Před rokem 1989 byla výroba zaměřena především na těžký průmysl a rostoucí využívání nerostných zdrojů. Investice na ochranu životního prostředí byly minimální, neexistoval ani samostatný vládní orgán, který by za ochranu životního prostředí odpovídal. V lednu roku 1971 sice vznikla Rada pro životní prostředí při vládě ČSSR, ale podniků, které překračovaly stanovené normy, bylo takové množství, že Rada udílela velké množství výjimek. Účinnost opatření byla tedy minimální. Na informace o stavu životního prostředí byla navíc uvalena cenzura a většina základních informací o špatném stavu životního prostředí nebyla nikdy publikována. Na konci 80. let se v otázce životního prostředí objevilo několik ožehavých témat: následky imisí v severočeském kraji, které se staly příčinou narušení Krušných hor, projekt jaderné elektrárny Temelín, výstavba lanovky na Sněžku a stavba Vodního díla Gabčíkovo – Nagymáros.⁴¹

Diskuse o minulosti

Poslední, sedmý pod petice, zdůrazňuje nutnost diskuse o padesátých letech, obrodném procesu Pražského jara a invazi pěti států Varšavské smlouvy do Československa. Petr Kužvart ve své analýze jednotlivých bodů zdůrazňuje

⁴⁰ <http://www.89.usd.cas.cz/en/dokumenty-a-texty-obcanske-spolecnosti-1987-1989/690-03.html> [28. 4. 2011]

⁴¹ <http://obcan.ecn.cz/text.shtml?x=135429#4.1%20V%C3%BDvoj%20%C5%BEivotn%C3%ADho%20prost%C5%99ed%C3%AD%20do%20roku%201989> [28. 4. 2011]

samozřejmost diskuse o historii národa, zvláště jedná-li se o tak zásadní přelom ve vývoje země.

Pod sedmým bodem petice následovala výzva vládě, aby s tímto textem nenaložila tak, jak je doposud zvyklá, čímž by ukončila naděje na politický dialog, jako jediné východisko: „Každý, kdo s tímto stanoviskem souhlasí, je může podpořit svým podpisem. Vládu vyzýváme, aby s ním nenaložila tak, jak je dosud zvyklá s nepohodlnými názory nakládat. Zasadila by tím osudovou ránu nadějím, jimiž jsme vedeni, totiž nadějím na skutečný společenský dialog jako jediné možné východisko ze slepé uličky, v níž se dnes Československo nalézá.“⁴² Této výzvě úřady nevyhověly, a pokud byl text vůbec nějakému státnímu orgánu podán, dopustil se porušení úpravy práva petičního (č. 29 ústavního zákona č. 100/1960 Sb.) Vyřizování textu se navíc řídilo vyhláškou č. 150/1958 ústavního zákona a dotyčný orgán byl povinen na daný text do 30 dnů reagovat.⁴³

2.3 Zveřejnění

Autoři plánovali zveřejnění petice na červenec, po dokončení redakční úpravy, pokusné četbě apod. Jan Rejžek však začal text rozmnožovat a sbírat podpisy dříve. On sám o svém činu řekl: „Já a další sběrači jsme měli zjistit, jak budou lidé na ten text reagovat. Reagovali nadšeně. Řekli jsme si, je škoda podpisů nevyužít, už nebudeme stejným lidem dávat znovu podepsat nějakou opravenou verzi.“⁴⁴

Oficiálně byla petice zveřejněna ve čtvrtek 29. června 1989 v 18.10 hodin,⁴⁵ rádiem Svobodná Evropa v pořadu Události a názory a připojena byla i jména některých z prvních signatářů s komentářem: „[...] provolání Několik vět je zatím nejmarkantnějším důkazem, že se v občanské společnosti začíná ztrácet předěl mezi takzvanými disidenty a všemi ostatními.“⁴⁶ Ivan Medek, který byl spolupracovník Svobodné Evropy a dopisovatel Hlasu Ameriky, později vzpomínal, že se

---

⁴² Tamréž.

⁴³ LP, sbírka VONS, KUŽVART, P., *Několik vět o několika větách: pokus o právní a politickou analýzu výzvy*, kart. 11, inv. č. 13, sign. IV/11.

⁴⁴ Havel přišel z vězení a vymyslel text, LN, č. 145, 10. listopadu 2009, s. 2.

⁴⁵ Národní archiv (dále NA), Monitor, Svobodná Evropa: Události a názory, 29. června 1989.

⁴⁶ FINGERLAND, J., Námět, scénář a režie: Václav Havel, LN, č. 149, 27. června 2009, s. 19.

v redakcích zmiňovaných stanic nejprve setkal s negativní reakcí. Později se ale předčítání jmen signatářů „jako telefonního seznamu“ stalo nejposlouchanější relací ze všech, které (dle svých slov) Ivan Medek kdy uváděl. Samotní signatáři posílali do redakcí vzkazy, pokud se na jejich jméno náhodou zapomnělo.⁴⁷

Již ten samý den byla petice zveřejněna Hlasem Ameriky a BBC a v pátek 30. června rakouským deníkem Standard. Na začátku července se informace o petici dostaly také do Polska. Samizdatové Lidové noviny ho zveřejnily 22. 7. 1989. Co se týče oficiálního tisku, reprezentovaného Rudým právem, nebyl text petice (před prosincem 1989) nikdy oficiálně zveřejněn.

2.4 Podpisová strategie

Když byl text petice 29. června 1989 zveřejněn v Rádiu Svobodná Evropa, zazněla i jména některých ze signatářů. Už jména první desítky byla přesným příkladem Havlovy taktiky, která měla ukázat, že petice není jen záležitostí elitní uzavřené skupiny, ale týká se lidí různého vzdělání i profesí. Dle slov V. Havla mělo provoláním vyvrcholit údobí probouzení veřejnosti. Za velmi důležitou pokládal informační strategii, která spočívala právě v kombinování podpisů zástupců různých složek společnosti: „*Lubomír Jašek – dělník (muž z lidu), Jana Petrová – knihárka (chartistka), Hana Zagorová – zpěvačka (celebrita), Hana Ponická – spisovatelka (Slovenka, chartistka), Václav Slavík – politik (osmašedesátník), doc. MUDr. Jaroslav Skála – psychoterapeut (respektovaný odborník), Michael Kocáb – hudebník (celebrita), Ladislav Hejdlánek – filosof (chartista), Oldřich Provozník - frézař (muž z lidu), Josef Kemr – herec (celebrita).*“⁴⁸ Organizace petice byla tedy velmi propracovaná a Havlova strategie vedla bezpochyby k rychlému narůstání počtu signatářů.

Zásadní význam pro úspěch petice mělo nepochybně to, že ji podepsalo poměrně velké množství umělců. Lidé viděli, že se proti režimu nebojí vystoupit známé osobnosti, jejichž kariéra byla lehce napadnutelná.

---

⁴⁷ MEDEK, Ivan, *Děkuji, mám se výborně*, Praha 2005, s. 98 – 99.

⁴⁸ FINGERLAND, J., Námět, scénář a režie: Václav Havel, LN, č. 149, 27. června 2009, s. 20.

Proč tolik umělců dosud alespoň navenek loajálních režimu tak otevřeně protestovalo? Slovenský herec M. Kňažko své rozhodnutí podepsat petici komentoval slovy: „*Před revolucí jsem byl zbabělec jako všichni. Možná trochu menší. Žil jsem v normalizaci a dělal si kariéru... Pak jsem si jednoho dne řekl, že jsem dospělý. Proto jsem podepsal Několik vět, proto jsem vrátil titul zasloužilého umělce.*“⁴⁹

Mim Boris Hibner zmiňuje vliv štvavé kampaně v Rudém právu: „[...] každá generace má své úkoly a jsem rád, že všichni lidé z mé generace, kterých si vážím, smýšlí stejně a pomohli mi překonat pochybnosti a tak dále [...] Samozřejmě rozhodlo, když jsem si přečetl článek *Kdo seje vítr, tak jsme si uvědomil, že opravdu tento tón, hrozivý a výhružný a nátlakový, v podstatě musí zdvihnout všechny z mé generace.*“⁵⁰ Někteří z umělců považovali připojení svého podpisu pod petici za samozřejmost. Zmiňme např. slova režiséra Ivana Rajmonta, který na otázku, proč podepsal, odpověděl slovy: „*Páč je to samozřejmý. A taky jsem strašně zvědavěj, jestli konečně dokážou řídit živý lidi.*“⁵¹ Dále např. písničkáře Jana Buriana: „*To se musí podepsat. To jinak nejde. Člověk už by nechtěl čekat. Už mi bude brzo čtyřicet a chtěl bych žít v normálním světě.*“⁵² A skladatele Jana Skoumala: „*Já jsem o tomhle nějak zvlášť nepřemýšlel. Přijde mi to takový celkem normální a nevím, v podstatě není o čem přemýšlet. Spíš jsem měl takovou radost, že to za mě někdo zformuloval a že jsem s tím vlastně měl míň práce.*“⁵³

Z rozhovorů s některými signatáři z řad umělců také vyplývá, že roli hrála mírnost požadavků obsažených v petici. Herec Ladislav Mrkvička k tomu řekl: „*Svým způsobem jsou to všechno logický, rozumný požadavky, který se dávno přirozenou cestou měly naplňovat už léta před tím. Že tady jako dvacet let páchneme v hnilobě a nepohnutém toku dějin to je zásluha nynějšího vedení. Já se domnívám, že ty podmínky, respektive ty body, který jsme podepsali v těch několika slovech*

---

⁴⁹ Podpisy osobností přilákaly masy. LN, č. 145, 23. června 1989, s. 2.

⁵⁰ DVD, 1989 Listopad a cesta k němu: Opozice.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

*vlastně přišly za pět minut dvanáct. O těch už se mělo dávno a dávno jednat a už měly být na pořadu dne před deseti, před patnácti vlastně už před dvaceti lety [...]*⁵⁴

Odůvodnění podpisů jednotlivých osobností se ve své podstatě nelišilo. Nejčastěji se objevovaly odkazy na svědomí člověka, touhu po změně či osudy a životy vlastních dětí.

Pod peticí se dále objevil podpis H. Zagorové (zpěvačka), J. Lábus (herec), K. Steigerwalda (dramatik), J. Bartošky (herec), O. Pavelky (herec), M. Pavlíčka (hudebník), B. Polívky (herec), Š. Luckého (dirigent), V. Kantora (písničkář), J. Vodňanského (básník), Z. Nováka (hudebník), V. Hanzla (publicista), Č. Císaře (politik, člen klubu Obroda), C. Turby (mim), J. Hrušínského (herec), L. Mrkvičky (herec), R. Hrušínského (herec), Z. Svěráka (dramatik), I. Trojana (herec) aj.

Objevila se však i řada těch, kteří byli požádáni o podpis, ale odmítli. J. Rejžek jako své nejslavnější odmítnutí uvádí K. Gotta: *„Moje nejslavnější odmítnutí bylo od Karla Gotta: Šel jsem s článkem do Gramorevue. Gott tam přinesl pozvánku na narozeniny. Oslovil jsem ho v průjezdu. Odmítl: Přece Vám to nemohu podepsat tady mezi popelnicemi. Šel jsem na jeho narozeniny. Odmítl znovu: Víte, jaké dělají problémy Hance Zagorové. Trapný byl Petr Nárožný. Nejdříve se vymlouval, že nemá tužku a brýle. Pak přiznal, že má strach, že by s tím mohly být problémy.*⁵⁵

Jméno Hany Zagorové (podpisem si známá zpěvačka vysloužila zákaz účinkování v televizi) je s peticí navždy spojeno především díky legendárnímu projevu generálního tajemníka ÚV KSČ M. Jakeše, odsuzujícího „Několik vět“: *„[...] ty umělci, kteří to podepsali, žádnéj z nás nebere takový platy, prostě jako berou oni. Já dostávám jednou ročně výpis, seznam těch umělců, kteří dostávají nad těch 100 000 korun platu. Tedy vydělaj si nad 100 000 korun. No tak řekněme paní Zagorová, je to milá holka všechno, no ale ona už tři roky po sobě bere 600 000 každý rok.*⁵⁶ Jak vyplývá i z tohoto projevu, vedoucí představitelé KSČ byli zaskočení tím, že se pod peticí podepsali umělci, kteří byli režimem hmotně zajištěni.

---

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Havel přišel z vězení a vymyslel text, LN, č. 145, 10. listopadu 2009, s. 2.

⁵⁶ Youtube, <http://www.youtube.com/watch?v=MOCzPU-uq-k&feature=feedwl&list=WL>, [18. 4. 2011] Část projevu Milouše Jakeše na Červeném Hrádku 17. července 1989

Nedorozumění nastalo okolo podpisu televizní hlasatelky Zdeny Vařechové. J. Křížanovy došel dopis (datum sepsání bylo 7. července 1989), jenž údajně psala Vařechová. Stálo v něm: „[...] již delší dobu v úzkém rodinném kruhu přemýšlíme o kulturní politice v tomto státě. Manžel má možnost vyjádřit svůj názor v kolektivu sólistů činohry Národního divadla a já volím tuto formu. Jednoznačně připojuji svůj podpis k mnoha dalším členům kulturní fronty, kteří tam vyjadřují svůj nesouhlas s politikou naší vlády. V duchu přestavby a demokratizace naší společnosti by změny měly začít především v umělecké sféře. O tom jsem přesvědčena. PS: Originál svého dopisu zasílám na ÚV KSČ a opisy kulturním institucím.“⁵⁷ Později se však ukázalo, že dopis nejen že Vařechová nepsala, ale nepodepsala ani petici „Několik vět“. Toho obratem využilo vedení státu a 1. srpna 1989 vyšel v Rudém právu článek Marie Boudové Lež má krátké nohy. V článku mimo jiné zmiňuje, že případ Z. Vařechové je již čtvrtým zneužitým jménem známé osobnosti v souvislosti s peticí.⁵⁸ J. Křížan ve svém vyjádření k tomuto případu uznává zmiňované omyly, zároveň však zdůrazňuje neodmyslitelnou skutečnost, že tyto případy netvoří ani desetinu procenta z 12 000 do té doby nasbíraných podpisů.⁵⁹ Těžko se dohadovat, zda šlo o provokaci ze strany státního vedení či zda se někdo pokoušel pomoci petici samotné.

Podpisy se sbíraly na archy, kam se jich vešlo několik desítek. Archy byly nadepsány tak, aby bylo zřejmé, co je podpisem podpořeno. Např: „*Na znamení souhlasu s textem prohlášení Několik vět dobrovolně připojuji svůj podpis*“.⁶⁰ Jednotlivé podpisy byly doplněny čitelně napsaným jménem a údajem o povolání signatáře. Archy s podpisy se nosily na uvedené adresy organizátorů petice (Stanislav Devátý, Revoluční 312/1285, 760 01, Gottwaldov; Václav Havel, Engelsovo nábřeží 78, 120 00, Praha 2; Jiří Křížan, Navrátilova 16, 110 00, Praha 1; Alexandr Vondra, Trojanova 1, 120 00, Praha 2.)⁶¹ Po vyhotovení seznamu šel někdo

---

⁵⁷ LP, sb. VONS, kart. 11, inv. č. 13, sign. IV/12.

⁵⁸ Dalším známým případem je nadstrážmistr SNB Jaromír Racek z Pardubic, který se proti uvedení svého jména pod peticí obrátil přímo na redakci Rudého práva. Ani já jsem nepodepsal. Rudé právo, č. 157, roč. 69, s. 1

⁵⁹ LP, sb. VONS, kart. 11, inv. č. 13, sign. IV/12.

⁶⁰ LP, sb. VONS, kart. 11, inv. č. 13, sign. IV/12.

⁶¹ Tamtéž.

vybraná jména zavolat do Svobodné Evropy Ivanu Medkovi.⁶² Organizátoři se snažili zprostředkovat i jiná místa, mimo Prahu, kam lidé mohli nosit podpisy. Nakonec však byl S. Devátý jedinou kontaktní osobou mimo Prahu, konkrétně ve Zlíně.

Hlavní rozdíl ve shromažďování podpisů pod „Několik vět“ a pod předešlé tiskoviny podobného rázu spočíval především v tom, že se už nesbíraly podpisy tajně po kavárnách nebo restauracích. Lidé se zastavovali v bytě organizátorů cestou do práce a to v takovém množství, že se často před jejich byty tvořily fronty.⁶³ Samotného sbírání podpisů se chopili disidenti, lidé z šedé zóny, ale i známé osobnosti. S. Devátý vzpomíná, „[...] petici roznášeli lidé, do kterých bych to neřekl. Intenzivně se do toho zapojil třeba písničkář Vlasta Redl. Hrál, mohlo mu to uškodit. Vidím to tak, že lidem už pomalu přestávalo vadit, že něco riskují. Zbavovali se strachu.“⁶⁴

I přes zvýšenou pozornost distribuci tiskovin zájem o podepsání „Několika vět“ ze strany veřejnosti neupadával a na konci listopadu 1989 se pod peticí nashromáždilo kolem 40 000 podpisů. Mezi nimi nalezneme i příslušníky KSČ a lidí zaměstnané ve státních orgánech.⁶⁵ Petici podpořily všechny nezávislé iniciativy. O podporu petice byl žádán také A. Dubček, ikona Pražského jara. Ten však text nikdy nepodepsal, stejně jako nikdy nepodpořil Chartu 77. 20. září 1989 zaslali organizátoři petice předsedovi vlády L. Adamcovi dopis, ve kterém ho na počet signatářů upozornili. Počet hlasů již tvořil nezanedbatelnou společenskou sílu, s níž by bylo vhodné zahájit tolik očekávaný dialog. Za prostředníka dialogu byl opozicí přijat kardinál František Tomášek. Vedení státu na tento dopis neodpovědělo.

---

⁶² Komunikaci s Ivanem Medkem (vídeňský dopisovatel Hlasu Ameriky a spolupracovník Svobodné Evropy) zajišťovali členové disentu, kteří mu také dodávali nová jména, která byla pod peticí získána, a to na adresu: Ivan Medek, Nattergasse 12/1/25, 1170, Wien 17. Dle svědectví Libuše Šilhánové (v roce 1987 mluvčí Charty 77), představoval Ivan Medek nejspolehlivější cestu, jak lidem v Československu i zahraničním posluchačům prezentovat texty Charty 77 a zprávy o Československém disentu vůbec. Často již večer byla čtena jména, která byla získána tentýž den. Prostřednictvím osoby Ivana Medka byla např. také svolávána různá setkání, např. ke Dni lidských práv. Urban, J., Za Ivanem Medkem. Paměť a dějiny. č. 1, roč. 4, s. 46 – 47.

⁶³ URBAN, J., Několik vět. Paměť a dějiny, č. 1, roč. 4, s. 44.

⁶⁴ Podepisovali i komunisté. LN, č. 145, 23. června 2009, s. 2.

⁶⁵ Tamtéž.

3 Ohlasy petice „Několik vět“

Petice „Několik vět“ vyvolala velkou vlnu reakcí z domácí i zahraniční scény. Bylo tu množství negativních ohlasů přímo z řad občanů, o kterých podávají svědectví především Vnitrostranické informace z července až listopadu 1989. Další negativní ohlasy na petici přinášely oficiální sdělovací prostředky, zastoupené Rudým právem a Československou televizí. Objevily se i rozdílné názory na práci sdělovacích prostředků a celkovou informovanost československé společnosti v souvislosti s obsahem výzvy a to i z řad členů KSČ (jak již bylo zmíněno, text manifestu nebyl před prosincem 1989 oficiálně zveřejněn, organizování odsuzujících rezolucí tedy nepředcházelo seznámení s požadavky ani textem manifestu a tento postup se setkal s vlnou kritiky).

Byly tu ale především kladné reakce, o nichž v první řadě svědčí množství podpisů, které se pod peticí nashromáždily, v listopadu 1989 to bylo již okolo 40 000 jmen. Je nutné vzít v úvahu, že toto číslo tvoří jen malou část všech těch, kdo s peticí sympatizovali. Ne každý měl odvahu takto veřejně vyjádřit svůj souhlas. Kritika reakce režimu a podpora petice byla slyšet také ze zahraničních rozhlasových stanic Svobodné Evropy, Hlasu Ameriky a BBC.

O vnímání petice v zahraničí svědčí mimo jiné i návštěva ministra zahraničních věcí SRN Hanse-Dietricha Genscher, který 13. července 1989 jednal s tajemníkem ÚV KSČ M. Jakešem, prezidentem G. Husákem, předsedou federální vlády L. Adamcem a ministrem zahraničních věcí J. Johanesem. Při těchto jednání vyjádřil Genscher nepochopení reakce československé vlády na zmiňovanou petici a vyzval představitele vlády k názorové toleranci.

3.1 Opatření uvnitř KSČ

Patrně poprvé se ÚV KSČ dozvěděl o petici 21. června 1989, prostřednictvím denní situační zprávy Federálního ministerstva vnitra. Zpráva přinášela informace ze schůze Obrody, na níž byli její členové seznámeni s textem „Několika vět“ a všichni jej podepsali. Další zpráva o šíření textu přišla ze Severomoravského kraje. Ta již přesně informovala o obsahu jednotlivých bodů textu, petičním charakteru i

předpokládaném autorství V. Havla.⁶⁶ Již 22. června 1989 měla tedy bezpečnost zcela přesné informace a o šíření petice informovala i Hlavní správa kontrarozvědky Sboru národní bezpečnosti (II. správa SNB). 28. června 1989 zaslal člen předsednictva ÚV KSČ J. Fojtík plné znění petice všem vedoucím tajemníkům a vyzýval je k přijetí potřebných politických opatření, především pak k zamezení šíření a podepisování petice.⁶⁷ Na zasedání předsednictva ÚV KSČ 30. června 1989 byl operativně projednáván bod „akce nelegálních skupin Několik vět“. O událostech referoval generální tajemník KSČ Miloš Jakeš a ministr vnitra František Kincl. Jakeš navrhoval mobilizovat stranu, tisk i veřejnost, ale zároveň si byl vědom, že každý takový krok bude ze zahraničí napadán a kritizován. Přesto bylo rozhodnuto o zahájení tvrdého odporu proti nebezpečným snahám.⁶⁸

7. července 1989 byla vybranému okruhu stranických grémií zasláno v rámci Vnitrostranická informace vyjádření k výzvě opozičních skupin „Několik vět“ s průvodním dopisem tajemníka ÚV KSČ J. Fojtíka. Vyjádření bylo vypracováno oddělením propagandy a představovalo jakýsi interní manuál. V průvodním dopise je petice prezentována jako „[...] *nebezpečný pokus nepřátelských sil o konfrontaci se socialistickým státem*“.⁶⁹ Jako řešení je zde představen „[...] *jednotný a cílevědomý postup strany, věcná argumentace vyvracující demagogii a především čelení pokusům o získání dalších podpisů pod výzvu*“.⁷⁰

V úvodu textu jsou shrnuty některé požadavky obsažené ve výzvě. Je zde zmíněna snaha opozice překonat stav, kdy tvoří izolované hnutí. Požadavky, obsažené v petici, jsou označeny za časově náročné. Autoři jsou obviněni ze zjednodušování pohledu na dané problémy a z ignorace skutečnosti, že řada z nich byla již zahrnuta do programu a řešena. Za cíl petice je považováno vytvoření jednotného postupu, který by vedl k odstranění socialismu, vytvoření krizové situace, nátlaku na vedení státu a manipulace širokou veřejností, prostřednictvím zapojením osobností kulturního a vědeckého života. K úspěchu má petici napomoci jak okruh a

⁶⁶ URBAN, J., Několik vět. Paměť a dějiny, č. 1, roč. 4, s. 22.

⁶⁷ Tamtéž, s. 23

⁶⁸ FINGERLAND, J., Námět, scénář a režie: Václav Havel, LN, č. 149, 27. června 2009, s. 19.

⁶⁹ KOUDELKA, F., NOSKOVÁ, A., PREČAN, V., *Vedení KSČ o disentu a opozici: Dokumenty z ledna 1986 – října 1989*, s. 42.

⁷⁰ Tamtéž.

abstraktnost problémů, které jsou v textu obsaženy, tak nalezení adresáta v různých skupinách společnosti, především u těch lidí, kteří dosud nemají vyhraněný politický názor.⁷¹

Dále autoři textu upozorňují na to, že úspěchu dosahuje opozice především tam, kde se problémy společnosti včas neřeší nebo řeší nedůsledně. Opoziční skupiny jsou označeny za parazitující na problémech společnosti, které vyplývají ze zpoždování ekonomiky za vědeckotechnickým rozvojem ve světě, z nízkého růstu produktivity práce, z nedostatků v dodavatelsko-odběratelských vztazích, z neuspokojivého tempa rozvoje socialistické ekonomické integrace, z ekologických problémů, z nedostatků v oblasti služeb a zásobování vnitřního trhu, zdravotnictví, školství apod. Kompetentnost a legitimnost jednat za celou veřejnost mají opoziční skupiny opírat o provokace, podpisové akce a ojedinělé případy občanské nespokojenosti.⁷²

Jako základní podmínka realizace programu KSČ je zdůrazněn jednotný postup společnosti a sjednocení všech vrstev obyvatelstva v souladu s cíli přestavby a za podpory médi: *„Proto naše propagandistické ofenzivní působení proti snahám nezávislých skupin musí být doprovázeno praktickými kroky k realizaci přestavby. Ve sdělovacích prostředcích je nutno ukazovat pozitivní příklady a konkrétní cesty k řešení jejich úkolů. Kritika našich vlastních nedostatků nesmí být vedena tak, aby mohla být nepřátelskými silami zneužívána proti nám.“*⁷³

V dokumentu je zmíněna jasná strategie podpisové akce (v níž důslednou úlohu hrají zahraniční vysílače) s cílem více zmezinárodnit problematiku činnosti opozičních skupin v ČSSR.

Dále je postupně rozpracováno všech sedm požadavků petice, které jsou doplněny o vyjádření strany k daným problémům.

Požadavek propuštění politických vězňů byl v textu označen za demagogii, jejímž cílem bylo otevření prostoru pro beztržné působení protisocialistických sil. Vyjádřením byla vedením státu existence politických vězňů v podstatě popřena.

---

⁷¹ Tamtéž, s. 42-43

⁷² Tamtéž, s. 43

⁷³ Tamtéž, s. 44.

„Základní politické svobody a občanské práva jsou zakotveny v Ústavě ČSSR. Socialistický stát vytváří pro jejich naplnění dostatečný prostor. Realizace politických svobod a občanských práv proto nemůže být důvodem trestního postihu.“⁷⁴ Jako trestné je zde uvedeno protispolečenské jednání proti státnímu zřízení, socialistickému vlastnictví, právům a oprávněným zájmům občanů (trestné činy záškodnictví, teroru, podvracení republiky, pobuřování apod.). Podle vyjádření ti, kdo se dopouštěli takového chování, byli opozicí nazýváni politickými vězni. Jako příklad zde byli uvedeni F. Stárek, I. Jirous a J. Tichý, všichni odsouzeni za rozšiřování nezákonných tiskovin (I. Jirous a J. Tichý za zmiňovanou petici „Tak dost“).

Žádost o uznání nezávislých iniciativ státem jako přirozená součást veřejného života byla označena za falsifikaci. Údajně by vedla k legalizaci antisocialistických organizací. Všechna stíhání členů nezávislých iniciativ byla údajně v souladu s platnými zákony a na základě spáchaní konkrétních trestných činů, přečinů či přestupků: *„ČSSR je právním státem. Všechny zákony mají obecnou platnost, každý je povinen je dodržovat. Pokud byl kdokoliv z členů opozičních skupin právně postižen, nikoliv tedy kriminalizován a pronásledován, pak to bylo v souladu s platnými zákony a na základě spáchaných konkrétních trestních činů, přečinů či přestupků.“⁷⁵*

Požadavek, aby nebyly kladeny překážky vznikání nových občanských hnutí, byl označen za bezpředmětný, což mělo vyplývat z cílů a činnosti těchto organizací. Dostatečný prostor pro vznik nestátních organizací měla zaručovat Ústava ČSSR a zákon č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích. Podle tohoto zákona je mohli občané ČSSR využívat k uspokojování svých práv a svobod. Sdružování občanů a jeho právní úprava byla označena jako dostatečně demokratické, aby různorodé organizace mohly vznikat v krajích, okresech, obcích i na území celé federace. Jedinou povinností těch, kteří se chtěli takto sdružovat, bylo *„[...] předložit příslušnému státnímu orgánu před ustanovením k posouzení program a stanovy či organizační řád. Pokud jsou tyto dokumenty v souladu se zákonem, tj. zajišťují socialistický obsah, metody a formy činnosti organizace, státní orgán je schválí a*

---

⁷⁴ Tamtéž, s. 45.

⁷⁵ Tamtéž, s. 47.

*takovou organizaci legalizuje. Přitom však rovněž posuzuje, zda již obdobná organizace neexistuje.*⁷⁶ Přeměnu tohoto povolovacího systému na systém oznamovací vedení KSČ zamítla proto, že „[...] v tomto pojetí by příslušná organizace nejdříve vznikla a poté by oznámila příslušnému státnímu orgánu svůj vznik. Státní orgán by pak až dodatečně organizaci legalizoval nebo zakázal. Je evidentní, že zakázat či rozpustit již existující organizaci je vnitropoliticky i mezinárodně velice složité. Současný systém, který je v ČSSR uplatňován je efektivní a přispívá k sjednocení zájmů a práv občanů a společnosti.“⁷⁷

Plné respektování svobody shromažďovací mělo posloužit jako prostředek k vyvolání anarchie a vytvořit podmínky, které by umožnily prostor pro plné působení opozičních sil. Opět zde nacházíme odkaz na Ústavu ČSSR, kde byla svoboda shromažďovací zaručena a zákony číslo 68/1951 Sb. a 126/1968, v kterých byla vyjádřena i její omezení (již zmiňovaná „Vyhláška o doplnění zásad ochrany památek hl. m. Prahy“ z roku 1988 zde není zmíněna). Ta byla možná, pokud byla svoboda shromažďovací uplatňována proti československým zahraničněpolitickým zájmům, proti socialistickému společenskému řádu a pokud mohlo dojít k ohrožování svobod a práv občanů či ohrožení jejich životů a vandalismu. Jako paradox byla uvedena zpravodajství o brutálních postupech policie v kapitalistických zemích při potlačování demonstrací, přičemž tyto země byly vedení státu dávány za příklad dodržování občanských práv a svobod.

Tvrzení, že kulturní činnost a sdělovací prostředky podléhají politické manipulaci a skryté cenzuře bylo údajnou falzifikací právní úpravy činnosti sdělovacích prostředků a pod požadavkem se skrývala snaha uvolnit prostor pro otevřené útoky proti socialismu právě prostřednictvím tisku. Ústavně zaručená svoboda slova a tisku nebyla dle Vnitrostranické informace v praxi omezována: „*Ústavně zaručená svoboda slova a tisku je v současné praxi sdělovacích prostředků široce uplatňována. Masové sdělovací prostředky jsou rozvíjeny jako nástroj dialogu s občany a stále šířeji se uplatňují jako platforma socialistického názorového pluralismu, tribuna a spolutvůrce veřejného mínění, nástroj kritiky a společenské kontroly, prostředek nápravy nedostatků, organizátor sociálního pokroku a*

---

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

*prohlubování jeho socialistického charakteru.*⁷⁸ Oprávněnými organizacemi k vydávání periodického tisku byly politické strany, společenské organizace, státní, vědecké a kulturní instituce, hospodářské a jiné socialistické organizace. Nezávislé skupiny se takto měly chopit veřejných sdělovacích prostředků a využít je k manipulaci s veřejností, jak to prokázaly zkušenosti z let 1968 – 1969. Cenzura byla označena za nepřípustnou podle zákona číslo 84/1968 Sb. a odpovědnost za plnění společenského poslání a stanovení ideově politického zaměření masových sdělovacích prostředků nesl vydavatel nebo příslušná organizace. Jediné omezení, které zpráva připouštěla, bylo omezení některými instituty, např. povinnost uveřejnit stanovisko státního orgánu, vědecké a kulturní instituce, hospodářské a společenské organizace k důležitým společensky prospěšným návrhům, doporučením a podnětům a k závažné společenské kritice, uveřejněné ve sdělovacím prostředku (§ 14 tiskového zákona). Požadavkem na zbavení kulturní činnosti všech forem politické manipulace se autoři výzvy měli pokoušet o dezorientaci veřejnosti, zmanipulování pracovníků kultury a umění a ovládnutí kulturního života.⁷⁹

Respektování požadavků věřících občanů mělo vést jen k získání věřících pro cíle opozičních skupin. Argumentace se opět obracela na ústavu: *„Zákonodárství v ČSSR zabezpečuje věřícím občanům prostot pro uspokojování náboženských potřeb. Ústava ČSSR v článku 32 garantuje svobodu náboženského vyznání [...] V souladu se zájmy věřících usilujeme o to, aby diecéze byly obsazovány lidmi loajálními k našemu státu, těšícími se úctě a autoritě občanů. Tyto úřady nemohou zastávat Ti, kteří by je zneužívali k vytváření napětí mezi socialistickým státem a církví.*⁸⁰ Se zásadami církevní politiky státu byla neslučitelné existence nezákonných církevních struktur, kterým nešlo o řešení problémů náboženských svobod, ale naopak o vyvolání konfliktu a konfrontace mezi státem a církví. Mělo jít o snahu *„zneužít církví k protisocialistickým politickým cílům, k destabilizaci společnosti.*⁸¹

Předložení projektů, které měly natrvalo změnit životní prostředí v zemi, k posouzení, mělo vést k diskreditaci postupu státních a stranických orgánů a

---

⁷⁸ Tamtéž, s. 48.

⁷⁹ Tamtéž, s. 49.

⁸⁰ Tamtéž, s. 50.

⁸¹ Tamtéž, s. 51.

společenských organizací v oblasti ochrany životního prostředí a opoziční skupiny měly záměrně opomíjet řadu rozhodnutí v ekologické politice. V době, kdy byla stranickým grémiím zaslána Vnitrostranická zpráva, byly údajně již připravovány projekty, které podléhaly důkladné expertize odborníků. Do roku 2000 dle nich mělo dojít k celkovému zlepšení životního prostředí na území celého státu. Požadavky obsažené v petici „Několik vět“ v této oblasti byly označeny za demagogické a nereálné s jediným cílem, popuzovat lid proti socialistickému zřízení: *„Problematika tvorby a ochrany životního prostředí se dotýká celé společnosti, všech našich občanů. Vítáme a podporujeme iniciativu mládeže i dospělých při řešení ekologických problémů. Nelze však souhlasit s demagogickými požadavky, které nejsou reálné a místo racionálního řešení mají popuzovat lidi proti socialistickému zřízení.“*⁸²

V požadavku svobodné diskuse o nedávné minulosti vedení státu spatřovalo jednoznačný pokus o znevážení vývoje socialismu v ČSSR, zapříčinění změny ve vedení strany a otevření cesty k destabilizaci politické situace. Období 50. let bylo hodnocené jako uzavřené, chyby a omyly jako napravené: *„Každý soudný člověk, který ví, co jsme zdědili z války a fašistické okupace, musí uznat velikost a mimořádnost vzestupu, kterého jsme dosáhli v průběhu socialistické výstavby. Úspěchy socialismu nemohou být zastíněny deformacemi a omyly, k nimž došlo na počátku padesátých let. Toto období bylo zhodnoceno, chyby a omyly odsouzeny a jejich důsledky napraveny.“*⁸³ Léta 1968 – 1969 byla podrobena důkladné analýze, z níž byly vyvozené závěry, shrnuté v Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti, jehož závěry není nutné měnit: *„Nemáme důvod měnit jeho základní závěry, z nichž vyplývá, že zachování socialistických vymožeností a přestavba socialistické společnosti může být úspěšně realizována jen pod vedením strany, která se řídí revoluční teorií marxismu – leninismu, principy proletářského a socialistického internacionalismu, opírá se o důvěru lidí a je skutečným předvojem společnosti.“*⁸⁴

---

⁸² Tamtéž, s. 52.

⁸³ Tamtéž, s. 53.

⁸⁴ Tamtéž.

V závěru Vnitrostranické informace je znovu zdůrazněna závažnost dokumentu „Několik vět“ jako protistranického a protispolečenského, jehož autoři sledují stejné cíle jako před jednadvaceti lety prohlášení Dva tisíce slov. Je zde zdůrazněna nutnost sjednocení strany k aktivnímu postupu, na kritiku odpovídat argumentovaně, věcně, reagovat klidně a soustředit se na důslednou realizaci programu přestavby a demokratizace.⁸⁵

ÚV KSČ rovněž informovalo, že výbory přijaly opatření k zabránění dalšího šíření petice. Tato opatření byla realizována formou stranických školení a hromadných instruktáží, kterých se účastnili vybraní funkcionáři. Např. v Pardubickém okrese bylo instruováno 100 funkcionářů Okresního výboru KSČ (OV KSČ), 290 funkcionářů pardubické Tesly a Východočeských chemických závodů v Semtíně, 63 funkcionářů v Přelouči, 50 v Holicích a 37 ve Chvaleticích.⁸⁶ Takto proškolení jedinci dále pořádali po celé republice rezoluce v pracovních kolektivech, odsuzují obsah, organizátory i signatáře petice „Několik vět“.

3.2 Oficiální sdělovací prostředky

Hned následující den po zveřejnění petice (30. června 1989) otisklo Rudé právo anonymní článek Kdo seje vítr, kde byla petice označena za výzvu ke konfrontaci se socialistickým státem: „*Včera v podvečer vysílala jedna z amerických vysílaček text s názvem Několik vět. Jde o výzvu ke konfrontaci se socialistickým státem, s naším společenským zřízením, obsahující požadavky na uznání Charty a jejich odnoží, umožnění jejich volného rozkladného působení, rozbití jednotných odborů a dalších společenských organizací, návrat k neomezenému soukromého podnikání.*“⁸⁷ Již při těchto prvních řádcích je zřejmé, že autor článku četl výzvu buď velmi nepozorně, nebo úmyslně zkresloval její obsah. O rozbití odborů nebo návratu k neomezenému podnikání není v textu zmínka. Dále dle autora článku bylo hlavním posláním petice „[...] zvýšení popularity několika desítek protisocialisticky

---

⁸⁵ Tamtéž, s. 54.

⁸⁶ URBAN, J., Několik vět. Paměť a dějiny, č. 1, roč. 4, s. 26.

⁸⁷ RP, č. 152, roč. 69, 30. června 1989.

orientovaných jednotlivců a získat podporu veřejnosti pro cíle, o nichž většina lidí málo ví anebo má falešné představy. Je nesporné, kdo stojí v pozadí, co je politickým cílem takových akcí – především Svobodné Evropy, Hlasu Ameriky a jiných amerických institucí. Jde o svržení našeho společenského zřízení, protože současně Československo (prý) nemá co říct k dnešku [...].“⁸⁸ Považovat za cíl petice svržení režimu bylo 30. června 1989 poněkud předčasné a především přehnané, vezmeme-li v úvahu mírnost požadavků obsažených v textu. Samotná petice navíc nebyla dílem Svobodné Evropy ani jiných zahraničních vysílaček, ale vycházela přímo od občanů Československa.

V sobotu 1. července 1989 otisklo Rudé právo článek *Co mají za lubem?*, ve kterém redakce Rudého práva informuje o několika telefonických ohlasech na článek *Kdo seje vítr, které údajně šlo shrnout slovy: „[...] dále pokračovat v nastoupené cestě přestavby národního hospodářství a rozvoje socialistické demokracie naší společnosti a nepřipustit, aby tohoto procesu bylo zneužíváno k narušování, k destabilizaci společnosti.“⁸⁹ Svobodná Evropa měla ve svém čtvrtěčním (29. června 1989) vysílání tvrdit „[...] že nevyslyší-li režim toto odvolání, dojde ke střetu s celou společností,“⁹⁰ čímž by dle autora článku měly být demonstrace, stávkové akce, sabotáže, požáry a teror.⁹¹*

Jedním z prostředků diskreditace opozičních skupin, především pak Charty 77, byly i pomlouvačné články. V úterý 4. července 1989 byl hned na první stránce Rudého práva zveřejněn text s názvem *Podrobnosti k závažným trestným činům*. Článek měl objasňovat řadu požárů průmyslových objektů a vraždu sedmnáctiletého J. H. Jednalo se o to, že v roce 1984 se měla ve Štětí zformovat fašisticky orientovaná skupina s názvem *wehrwolf*. V rámci vnitřních sporů zde mělo dojít k vraždě jednoho z členů. Především pak ale měla mít organizace blízký vztah k Chartě 77, která ji měla finančně podporovat: „[...] *Z dosavadního vyšetřování jednoznačně vyplývá, že záškodnická činnost organizované skupiny byla podněcována a řízena osobami, které vystupovaly jako stoupenci Charty 77. Odtud také pramenila motivace jednání této skupiny, která vyplývala z finanční podpory a*

---

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ RP, č. 153, roč. 69, 1. července 1989.

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ Tamtéž

*příslibu dalších peněz a pomoci, dále z příslibu souhlasu k požívání drog a z příslibu osobních výhod, případně i funkcí za předpokladu, že se změní státní zřízení a zvítězí stoupenčí Charty 77.*⁹² Z toho důvodu měly být zakládány požáry s cílem narušovat ekonomiku státu, vyvolávat neklid veřejnosti a zapříčinit celospolečenskou krizi.⁹³

22. července 1989 vyšel v Rudém právu článek Scénář a režie Několika vět. Tento článek byl publikován M. Boudrovou a J. Kojzarem a vycházel z instruktážního dopisu V. Havla, který StB údajně zabavila u dopisovatele francouzské zpravodajské agentury Agence France Presse.⁹⁴ Dle I. Medka byly informace získány odposlechem Havlova telefonu.⁹⁵ Článek obsahoval citace z Havlových poznámek k publicitě „Několika vět“ (tyto citace byly předávány do Vídně Medkovi). Redakce Rudého práva dostala o nich dopisem informace, které otiskla v původním znění: „Vážení, i když nesouhlasím se vším, co tvrdíte, myslím, že by Vás mohlo zajímat skutečné pozadí provolání Několik vět. Zde se na celé věci přiživují lidé, se kterými již nemohu souhlasit vůbec. Přítel.“⁹⁶

O promyšlenosti celé akce údajně svědčily Havlovy vlastnoruční vpisky, které určovaly pořadí, v jakém se měly číst jména signatářů ve Svobodné Evropě, aby bylo patrné, že souhlasné stanovisko se postupně rozšiřuje do všech společenských vrstev:

„O co jde autorům tohoto textu, tedy scénáře Několik vět, v němž dávají instrukce a současně se omlouvají vedení Svobodné Evropy a dalších amerických vysílaček za to, že se jim pletou do řemesla?“⁹⁷ Tuto informační strategie autoři článku staví do rozporu se čtvrtým požadavkem (aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace) ve výzvě „Několik vět“: „V jak příkrém kontrastu s tímto požadavkem je ona informační strategie tolikrát opakovaná v materiálu, který byl psán pro vnitřní potřebu vysílaček. Socialistická žurnalistika pojem informační strategie nezná a nevyužívá ho. Je totiž v příkrém rozporu s veřejnou informovaností, obsahuje v sobě veškerou manipulaci s míněním a vědomím člověka, posluchače, čtenář.“⁹⁸ Určování pořadí

⁹² RP, č. 155, roč. 69, 4. července 1989.

⁹³ Tamtéž

⁹⁴ Několik vět pro 40 tisíc občanů, LN, č. 145, 23. června 2009, s. 2.

⁹⁵ FINGERLAND, J., Námět, scénář a režie: Václav Havel, LN, č. 149, 27. června 2009, s. 20.

⁹⁶ RP, č. 171, roč. 69, 22. července 1989, s. 3.

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ Tamtéž

jmen, ve kterém se měly zveřejňovat se dá jen těžko považovat za manipulaci s míněním člověka a veřejnou informovaností. Paradoxní je také to, že takové tvrzení otiskne ten samý deník, který hanobí písemnost, aniž by zveřejnil její obsah z toho důvodu, že text je v rozporu se zájmy státu.

Dva dny po zveřejnění dopisu V. Havel zpochybnil pravost odesilatele. Poznámky o tom, jak se mají zveřejňovat informace o „Několika větách“, označil za něco, co „[...] *nebylo nic tajného, nic, s čím bychom se nějak skrývali, proto jsme to také normálně telefonovali z našich odposlouchávaných telefonů.*“⁹⁹ V. Havel před zveřejněním petice telefonoval I. Medkovi, se kterým se domlouval na strategii publicity „Několika vět“.

Dopis hrál v očích StB velkou roli. Dle slov náčelníka II. správy SNB pplk. M. Chovance byl vnímaný jako nezvratitelné svědectví o tom, že manifest je prostředkem k vyvolání celonárodního hnutí, které mělo vést k likvidaci komunismu: „[...] *to už není jen scénář pro manipulaci s veřejným míněním, to už je organizování nátlaku a vydírání, organizování vměšování.*“¹⁰⁰

Vypovídající hodnotu má také rozhovor s náčelníkem odboru vyšetřování SNB Praha pplk. J. Spurou, který byl v Rudém právu uveřejněn pod názvem Proti vyvolávání neklidu a nátlakových akcí.¹⁰¹ Za organizátory a propagátory petice „Několik vět“ označuje mladé lidi, bez životních a politických znalostí a zkušeností. Zdůrazňuje také, že jsou mezi nimi lidé, kteří přišli do sporu se zásadami společenského života nebo se zákony této země, uvěřili líbivým heslům Charty 77 či jiných, odvozených iniciativ. Dále signatáře označuje za lidi se špatnou pracovní morálkou, nezaměstnané, recidivisty, alkoholiky či osoby léčené pro psychické potíže. Na otázku, jakým způsobem získávali organizátoři podpisy pod výzvu, odpovídá takto: „*I když nelze odpověď paušalizovat, lze říci, že v převážné většině byly podpisy získávány v různých restauračních zařízeních nižších cenových skupin, na tanečních zábavách, ve vlacích apod. Řada osob ani v podstatě nevěděla, co podepisuje, protože byla pod vlivem alkoholických nápojů. Jsou mezi nimi i ti, kteří byli pro kriminální trestnou činnost také vícekrát (až devětkrát) soudně trestáni.*

---

⁹⁹ URBAN, J., Několik vět. Paměť a dějiny, č. 1, roč. 4, s. 23.

¹⁰⁰ Tamtéž

¹⁰¹ RP, č. 185, roč. 69, s. 1-2

*K získávání maximálního počtu hlasů byly podpisy sbírány i od pacientů hospitalizovaných v psychiatrických léčebnách...*¹⁰² Tento rozhovor by se dal prezentovat jako typická snaha režimu, zdiskreditovat v očích veřejnosti autory, signatáře petice a vůbec všechny občany nesouhlasící s režimem jako podvrtné živly, alkoholiky a blázny.

Na petici „Několik vět“ reagovala samozřejmě i Československá televize a to hned 30. června 1989, tedy den po jejím zveřejnění. I zde byla výzva prezentována jako provokační podpisová akce některých nezákonných skupin. Za autory byli označeni chartisté a jejich obdivovatelé. Text samozřejmě zveřejněn nebyl. Jediná část, která byla zmíněna, byl požadavek po důkladných systémových změnách, které musí být doprovázeny změnou společenského klimatu a požadavek na podílení se veřejnosti na utváření zákonů, který byl označen za bezpředmětný. Celý text byl shrnut jako snaha o svržení společenského zřízení, výzva k rozvratu, k opuštění principů socialistického státu a přestavby společnosti. Na závěr vysílání byl zmíněn úspěch článku Rudého práva Kdo seje vítr mezi veřejností.¹⁰³

O několik dní později 6. července byly ve vysílání předčítány rezoluce občanů, odsuzující petici „Několik vět“. Signatáři byly stavěni do pozice narušitelů procesu přestavby, o který se slušní občané tak snažili: *„Jak podtrhují mj. členové ZO KSČ při okresním oddělení Českého statistického úřadu v Příbrami, dává současné období přestavby uskutečňované pod vedením KSČ všem čestným a poctivým občanům naší republiky možnost plně se zapojit do tohoto procesu a uplatnit své schopnosti i jiným směrem, než výzvami a podpisy pod pamflety typu Několik vět.“*¹⁰⁴ Za zvlášť pohoršující bylo označeno zneužívání umělců chartisty.

12. července 1989 sovětská tisková agentura TASS přinesla (s odvoláním na československý tisk) informace o negativní odezvě, se kterou se setkala petice „Několik vět“. Ve vysílání byl uveden také s rozhovor s předsedou československého

---

¹⁰² Tamtéž

¹⁰³ Totalita, http://www.totalita.cz/1989/1989_0630_cst_tn_01.php [19. 4. 2011] Televizní noviny podrobněji, 30. 6. 1989.

¹⁰⁴ Totalita, http://www.totalita.cz/1989/1989_0706_cst_tn_01.php [19. 4. 2011] Televizní noviny podrobněji, 6. 7. 1989.

svazu novinářů Jánem Riškem, který rezolutně odmítl tvrzení o manipulaci se sdělovacími prostředky.¹⁰⁵

22. července byly ve vysílání znovu předčítány odsuzující rezoluce s poukazy na narušování procesu přestavby¹⁰⁶ a 7. srpna 1989 byl odvysílán rozhovor s tajemníkem ÚV KSČ J. Fojtíkem, který poukazoval na údajné působení emigrantských seskupení a propagandistických center, které ovlivňují působení a aktivizaci opozice v Československu. Hlavní roli připisoval vysílačům Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky. Petici „Několik vět“ označil za neúspěšnou, sbírání podpisů jako běhání po hospodách a dokonce obvinil autory z jejich padělání.¹⁰⁷

3.2.1 Rezoluce došlé na ÚV KSČ

Štvavá kampaň rozpoutaná režimem 30. června 1989 prostřednictvím oficiálních sdělovacích prostředků měla ve společnosti velký ohlas. Ve Vnitrostranických informacích z roku 1989 se dozvídáme o poměrně velkém množství (především tedy odsuzujících) rezolucí, které byly v souvislosti s peticí „Několik vět“ zaslány na ÚV KSČ.

Vnitrostranická informace [Operativní informace ze zpráv krajských (městských) výborů KSČ (KSS) a o ohlasech na činnost protisocialistických sil a nelegálních struktur k 19. červenci 1989] č. 78 z 20. července 1989 obsahuje podrobné informace o počtu stanovisek, odsuzujících petici „Několik vět“.

K 18. červenci 1989 údajně došlo na ÚV KSČ 12 500 dopisů, které vyjadřovaly negativní postoj k provolání „Několik vět“: „[...] V písemných stanoviscích zasílaných ÚV KSČ je zcela jednoznačně odsuzována snaha nelegálních struktur o vyvolání neklidu a napětí ve společnosti. Odmítány jsou jejich útoky na samé základy socialismu a znevažování výsledků, kterých bylo v ČSSR při jeho rozvoji dosaženo [...] V rezolucích je současně zdůrazňováno, že je třeba energičtěji a důsledněji pokračovat v nastoupené cestě přestavby a vyvozovat důsledky

---

¹⁰⁵ Totalita, http://www.totalita.cz/1989/1989_0712_cst_tn_01.php [19. 4. 2011] Televizní noviny podrobněji, 12. 7. 1989.

¹⁰⁶ Totalita, http://www.totalita.cz/1989/1989_0722_cst_tn_01.php [19. 4. 2011] Televizní noviny podrobněji, 22. 7. 1989.

¹⁰⁷ Totalita, http://www.totalita.cz/1989/1989_0807_cst_tn_01.php [19. 4. 1989] Televizní noviny podrobněji, 7. 8. 1989.

*z nenaplnění stanovených úkolů. V tom spatřují komunisté základní cestu k minimalizaci vlivu nelegálních skupin na myšlení lidí.*¹⁰⁸ Pracovní kolektivy ve svých dopisech požadovaly udržení klidu a vytvoření dobrých podmínek pro práci a plnění hospodářských úkolů, stavěly se proti petici a požadovaly rázné potrestání jejich signatářů, především pak samotných organizátorů. Např. kolektiv živočišné výroby ze střediska Dobešov napsal: *„Žijeme na malé vesnici, pracujeme jako zemědělci v živočišné výrobě, máme rodiny a je pravdou, že občas nejsme se vším spokojeni, jak na svém pracovišti, tak v občanském životě. Naše společnost má těžkosti, ale nikdo je za nás nevyřeší. Chceme žít v míru, chceme abychom se my i naše děti měli dobře, ale cesta, kterou nám autoři textu Několik vět doporučují, k tomu nevede. Odsuzujeme jejich rady a prohlašujeme, že za nás nesmluví. Chceme na svém pracovišti splnit všechny hospodářské úkoly roku 1989 a myslíme si, že to je nejlepší odpověď na jejich štvání.*¹⁰⁹

Komunistky z frýdecko-místecké mlékárny žádaly generálního tajemníka, aby celému ÚV KSČ tlumočil jejich rozhořčení nad tím, že strana dostatečně neuplatňuje svou vedoucí roli ve státě a dává zelenou nepřátelům. Zároveň požadovaly přísné potrestání těch, kteří „zapalují hranici“: *„[...] jestli si to někdo neuvědomuje, může se stát, že nás komunisty budou postupně na ni házet a upalovat [...] Bude to sice těžší vyhrát a upevnit si pozici, protože takovou podporu, jakou jsme měli v minulosti od sovětských soudruhů, už asi mít nebudeme, máme však za to, že to, co jsme se za ta léta naučili, ještě umíme a vybojujeme opět klid v naší společnosti. Kulturním pracovníkům, kteří podepsali Několik vět, by se mělo dát na vědomí, že když se jim nehodí žít a poctivě pracovat v naší republice, ať si jdou do světa zkusit a na doživotí vydělat na chleba k těm, kteří jim tak pobláznili hlavy, nebo mezi nás do výroby. My jim ty roupy vyženeme [...]*¹¹⁰

Společným znakem některých rezolucí byl požadavek po tvrdém potrestání autorů a signatářů výzvy: *„[...] Žádáme ÚV KSČ aby proti těmto rozvratníkům bylo postupováno tvrdě v mezích zákonných opatření. Potvrdila se naše obava při propuštění V. Havla na svobodu, že jmenovaný nezůstane stát stranou*

---

¹⁰⁸ NA, KSČ – Ústřední výbor (dále KSČ – ÚV), Vnitrostranická informace, č. 78, 19. července 1989, s. 2.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 3.

¹¹⁰ Tamtéž, 7-8.

*protisocialistického působení a to ukazuje, že chybí rozhodnější postup proti těmto elementům.*¹¹¹ Často se také objevovalo odsouzení umělců, kteří petici „Několik vět“ podepsali: *„Udivuje nás postoj některých našich populárních umělců. S kým to jdou tito mistři kultury. Přitom nás ale překvapuje, že z řad umělců se až doposud nenašel žádný komunista, který by jejich počínání odsoudil. Dočkáme se takového vystoupení a nebo se máme domnívat, že mezi umělci již není statečných komunistů?“*¹¹²

Vnitrostranická informace upozorňují ale i na rozpaky komunistů při zaujímání odsuzujícího stanoviska k výzvě, způsobené nezveřejněním jejího textu. To mělo vést k názorové nejednotě, jako například v ZO KSČ Lokomotivní depo Hradec Králové, kde se při hlasování proti petici „Několik vět“ ze 120 komunistů 24 zdrželo hlasování a 3 odmítli výzvu odsoudit. Na jedné straně bylo poukazováno na to, že se o výzvě píše zbytečně hodně a tím se zvyšuje její popularita, na straně druhé bylo vedení státu kritizováno za to, že odsuzuje něco, s čím neměli komunisté možnost se seznámit.

K 11. srpnu 1989 se počet stanovisek došlých na ÚV KSČ zvýšil na 15 200. Informačně – analytický odbor oddělení propagandy vypracoval k 28. červenci 1989 analýzu z 6 031 do té doby došlých reakcí. Tento výzkum ukázal, že nejvíce stanovisek došlo ze Severomoravského kraje (20, 5 %). Nejméně reakcí bylo naopak z Bratislavy (0, 6 %) a Prahy (0, 9 %).¹¹³ Naprostá většina rezolucí byla odsuzujících (99, 2 %) a potvrdilo se, že: *„[...] lidé podporují politiku strany, odsuzujíc činnost opozičních struktur. Jsou pro společenskou přestavbu v těch intencích, jak byly projednána ÚV KSČ.“*¹¹⁴

Vnitrostranické informace přinášejí také zprávy o ojedinělých případech, kdy jsou na ÚV KSČ doručována souhlasná stanoviska. K 18. červenci 1989 došel korespondenční lístek podepsaný K. Fišerem se stručným, ale výstižným textem: *„V plné míře souhlasím s textem Několika vět.“*¹¹⁵

---

¹¹¹ Tamtéž, s. 5.

¹¹² Tamtéž, s. 6.

¹¹³ NA, KSČ – ÚV, Vnitrostranická informace, č. 79, 9. srpen 1989, s. 1.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 2.

¹¹⁵ NA, KSČ – ÚV, Vnitrostranická informace, č. 78, 19. července 1989, s. 1.

3.3 Samizdat

Lidové noviny

Mezi nejvýznamnější samizdatové publikace u nás patřily Lidové noviny, které začaly vycházely v lednu 1988. Text petice „Několik vět“ uveřejnily poprvé 22. července 1989 a v každém dalším čísle najdeme články, zabývající se touto peticí.

Zmiňme např. článek Zdeňka Urbánka Neztrácej čas, uveřejněný v dalším, zářijovém čísle (1989). V souvislosti s peticí „Několik vět“ je zde poukazováno na porušování petičního práva zakotveného v ústavě: *„Třebaže petiční právo ústava zaručuje, až příliš často jedinou odpovědí na pokusy o zahájení diskusí je ze strany zákonodárné, výkonné a soudní moci represe vůči jejich původcům a účastníkům. Přední činitelé nynější moci otevřeně přiznávají, že svůj hlásaný dialog povedou jen s těmi, které si k tomu sami vyberou. Vynikající vstup do diskuse. A k zastrašení vysílají zároveň týž činitelé na signatáře petic příslušníky ministerstva vnitra, někdy vyšší, častěji nízké... Ani nyní, kdy už přes pět a dvacet tisíc občanů podepsalo Několik vět, petic velmi umírněnou a přitom věcně konstatující základní otázky a příčiny nynějších nedostatků a napětí, nejednají ti nahoře jinak.“*¹¹⁶ Kritika se obrací i na Rudé právo za neotisknutí textu petice. Ve stejném čísle Lidových novin byla uveřejněna anketa, kde na otázku „proč jste podepsal Několik vět?“ odpovídá Milan Kňážko (herec), Pavel Vyčichl (dělník) a Jiří Černý (publicista). Stejnou rubriku můžeme nalézt i v dalších číslech.

Zajímavé je svědectví Jana Dobrovského a Vladimíra Mlynáře ve článku Na besedě s Rudým právem. 17. září 1989 se v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka konala beseda s redaktory Rudého právo. Marie Boudrová a Jaroslav Kojzar (hlavní autoři článků proti petici „Několik vět“) se z účasti omluvili. Na otázky týkající se nezávislých iniciativ tedy odpovídal Jiří Janouškovec. Na otázku, proč nebyl text petice zveřejněn, odpověděl, že Rudé právo tak nemohlo učinit protože text nikdy nedostalo. Štvavou kampaň proti petici popřel úplně.¹¹⁷

Říjnové číslo Lidových novin vycházelo již za složité situace. 13. 10. 1989 byli obviněni z trestného činu pobuřování a po té vzati do vazby dva pření redaktoři

---

¹¹⁶ LN, č. 9, roč. 2, s. 2.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 9.

Jiří Ruml a Rudolf Zeman. Policie navíc při domovních prohlídkách u výše zmiňovaných zabavila část rukopisů desátého, říjnového čísla.¹¹⁸

Listopadové vydání přináší informaci o 37 000 podpisech pod peticí „Několik vět“.¹¹⁹

Bulletin Nezávislého mírového sdružení

Text petice „Několik vět“ zveřejnil také samizdatový Bulletin Nezávislého mírového sdružení ve svém červencovo – srpnovém čísle. V komentáři pod textem petice je vysloven nesouhlas s reakcí režimu. Navíc byly připojeny adresy členů Nezávislého mírového sdružení, na které bylo možné zasílat archy s podpisy. Svou adresu uvedla Hana Holcnerová, Hana Marvanová, Stanislav Pencl a Tomáš Tvaroh.¹²⁰

3.4 Ohlas v zahraničí

VIA

VIA byla oficiálně založena 20. prosince 1988, ale její první zprávy vznikly již dříve. Poprvé VIA informovala o petici „Několik vět“ 3. července 1989. Uveřejnila shrnutí textu a adresy autorů. 6. července 1989 přinesla informaci o 3 500 podpisech pod peticí, mezi nimiž bylo i 52 příslušníků VB. Dále informovala o společném prohlášení Nezávislého mírového sdružení a Mírového klubu Johna Lennona ve kterém tyto nezávislé iniciativy vyjádřily podporu petici a odsoudily reakci režimu proti autorům a signatářům petice a prohlášení Obrody, ve kterém byly vyzváni její členové k podpisu a veřejnému podporování petice „Několik vět“. 17. července 1989 informovala agentura o 6 500 podpisech pod peticí a o dva dny později již o 9 119. Dále VIA přinášela zprávy o domovních prohlídkách u signatářů „Několika vět“ a neobvyklém postupu v případě Dušana Stuchlíka. Ten byl obviněn z trestného činu podněcování proti veřejnému pořádku, čehož se měl dopustit vyhozením několika kopií petice „Několik vět“ z okna vlaku. JUDr. Stanislav Svoboda však toto

---

¹¹⁸ LN, č. 10, roč. 2, s. 1.

¹¹⁹ LN, č. 11, roč. 2, s. 2.

¹²⁰ VONS, <http://www.vons.cz/bulletin-nms-ids> [28. 4. 2011]

obvinění zrušil na základě usnesení, že z textu petice „Několik vět“ nelze odvodit zmiňovaný trestný čin podněcování proti veřejnému pořádku. V dalších dnech informovala VIA o přibývajících podpisech pod výzvou, dalších domovních prohlídkách, trestních stíháních signatářů petice a nekončící štvavé kampani v Rudém právu. 2. října 1989 byl otištěn dopis adresovaný předsedovi vlády L. Adamcovi, který upozorňoval na 26 000 podpisů pod výzvou.¹²¹

Rozhlasové stanice Svobodná Evropa, Hlas Ameriky a BBC

Poprvé byl text petice zveřejněn rádiem Svobodná Evropa. Ten samý den ho odvysílala i stanice Hlas Ameriky a BBC. V následujících dnech všechny zmiňované stanice zprávu několikrát opakovaly. Zveřejňována byla jména signatářů a komentáře k reakci režimu na petici „Několik vět“ a celkovému dění v Československu.

30. června 1989 informovaly všechny zmiňované stanice o zahájení ostré kampaně proti signatářům petice článkem „Kdo seje vítr“. Svobodná Evropa ten samý den zařadila do vysílání komentář I. Rakušanové – Aktuality z Československa, kde je kritizována reakce režimu.¹²² J. Repa (BBC) zase přirovnává jednání československé vlády k zastáncům tvrdé linie ve východním Rumunsku a Německu. Zdůrazňuje také, že se zvětšují rozdíly mezi politickou situací v Československu a uvolňujícími se poměry v Maďarsku a Polsku.

Jen o den později v pořadu Události a názory (Svobodná Evropa) byla K. Moudrým přečtena jména dalších ze signatářů. Štvavou kampaň československých sdělovacích prostředků přirovnal ke kampaním po sovětské okupaci v roce 1968 a po vzniku Charty 77. Zároveň byly objasněny některé výroky, které Svobodné Evropě přičly československé rozhlasové stanice: „*Netvrdili jsme, že dojde ke střetu s celou společností. Je jistě rozdíl říci, že se něco hrozí, nebo prohlásit, že k něčemu jistě dojde.*“¹²³ Ještě dál měla zajít stanice Praha, která výzvu „Několik vět“ označila za nejoblíbenější formu nepřímé instruktáže protisocialistické aktivity, která měla být vlastním posláním Svobodné Evropy.¹²⁴

---

¹²¹ VONS, <http://www.vons.cz/via-praha> [29. 4. 2011]

¹²² NA, Monitor, Svobodná Evropa, 30. červen 1989.

¹²³ NA, Monitor, Svobodná Evropa: Události a názory, 1 - 2června 1989.

¹²⁴ Tamtéž.

I 3. července 1989 se I. Rakušanová v pořadu Aktuality z Československa (Svobodná Evropa) zabývala kampaní proti petici, která se „rozvíjí podle známého schématu. Po té, co udalo tón předsednictvo ÚV KSČ a Rudé právo, má teď slovo tzv. lid, ať již v převleku brigád socialistické práce či jiných kolektivů a svazů, lid, který aniž by se z oficiálních sdělovacích prostředků dozvěděl o textu petice jediné objektivní slovo, odsuzuje ji jednotně, jak jinak, co by údajnou výzvu ke konfrontaci s politikou přestavby. Je až neuvěřitelné s jakou bohorovností používá režim i dnes, v době, kdy se jeho prominenti co chvíli zaklínají novým myšlením, ty nezaprášenější stalinistické rekvizity.¹²⁵ Článek Kdo seje vítr, uveřejněným Rudým právem hned druhý den po zveřejnění petice, hodnotí jako poměrně zdařilý, ve smyslu vzbudit v čtenáři dojem, že jde o petici přinejmenším velmi destruktivní. Především pak jeho cílem mělo být, znevážit petiční právo, zaručené československou ústavou, zastrašováním signatářů petice.¹²⁶

---

¹²⁵ NA, Monitor, Svobodná Evropa: Aktuality z Československa, 3. července 1989.

¹²⁶ Tamtéž.

4 Trestní postihy

Na zasedání předsednictva ÚV KSČ 18. srpna 1989 bylo přijato tvrzení, že hlavním organizátorem petice byl V. Havel. Dále bylo konstatováno, že byly získány dokumenty dokazující trestnou činnost ostatních hlavních organizátorů. Samotného trestního stíhání iniciátorů petice se však vedoucí představitelé KSČ, vzhledem k situaci ve společnosti a blížícímu se výročí okupace z 21. srpna 1968, obávali. StB nikdy nedostala politické svolení k trestnému stíhání V. Havla ani domovní prohlídce u něj, což bylo závažné i pro některé straníky. Jedním z důvodů byly patrně i obavy z mezinárodní odezvy opakované perzekuce hlavy českého disentu. Trestně stíhání byli hlavně méně populární organizátoři petice, neušli jim ale ani A. Vondra či S. Devátý.

26. července 1989 bylo zahájeno trestní stíhání podle § 100. tr. z. za trestný čin pobuřování proti socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky. Toho se měl dopustit každý, kdo koncipoval či rozšiřoval petici „Několik vět“, ke které se k zmiňovanému datu připojilo 19 000 občanů.¹²⁷ Domovní prohlídky v souvislosti s tímto trestním činem začaly hned následující den (27. července 1989), kdy proběhly např. u A. Vondry, S. Devátého, J. Křižana a J. Urbana. Při prohlídkách byly zabaveny četné nahrávky, tiskoviny či psací stroje.

Nejčastějším obviněním v souvislosti s peticí „Několik vět“, bylo obvinění ze spáchání přečinu proti veřejnému pořádku podle § 6. písmena c) zákona č. 150/1969 Sb o přečinech. Ten stanovoval, že přečinu proti veřejnému pořádku se dopustí ten, kdo „vyhotoví, umožní vyhotovení nebo rozšíří tiskovinu, která svým obsahem narušuje zájem socialistického státu na zachování veřejného pořádku.“¹²⁸ Trestem mohlo být odnětí svobody až do výše půl roku, finanční pokuta v řádu 20 000 Kč či dokonce obojí.

K 29. září 1989 byly pro přečin proti veřejnému pořádku uloženy (většinou nepravomocné) tresty za rozmnožování či rozšiřování petice celkem asi 19 lidem.

---

¹²⁷ VONS č. 1054, Informace o Chartě 77 (dále Infoch), r. 12, č. 16/1989, s. 9,

¹²⁸ Sbíрка zákonů Československé republiky, r. 1989, s. 34. citováno dle: . PAŽOUT, J., Postihy za protirežimní vystoupení v Československu na konci osmdesátých let, in: *Lidská práva, opoziční hnutí a pád komunistických režimů ve Střední Evropě*, eds. BLAŽEK, P., PAŽOUT, J., v tisku, s. 6.

Dalším nejméně 24 občanům bylo v téže souvislosti a ke stejnému datu sděleno podezření pro přečin proti veřejnému pořádku, u několika z nich řízení pokročilo do dalších fází. Většinou byly uloženy jen peněžité pokuty v rozmezí od 1 000 - 5 000 Kčs. V polovině srpna 1989 bylo provedeno 211 pohovorů, 10 osob bylo trestně stíháno pro trestný čin pobuřování, 76 osob pro přečin proti veřejnému pořádku, s 13 osobami bylo vedeno přestupkové řízení a 15 osobám byla vyslovena výstraha.¹²⁹ Během celého srpna 1989 bylo vyslechnuto 91 signatářů „Několika vět“. Většina těchto výsledků však nepřinesla StB žádné konkrétní poznatky.¹³⁰ V říjnu 1989 byla v souvislosti s rozšiřováním petice 1 osoba stíhána pro trestný čin pobuřování, 1 pro přípravu ke spáchání trestného činu pobuřování, 137 osob pro přečin a 26 osobám byla vyslovena výstraha SNB. Část případů se k soudu ani nedostala. Důvodů bylo několik. Byla odložena již v přípravném řízení, předána k přestupkovému řízení, nebo amnestována prezidentem republiky Gustavem Husákem 8. prosince 1989.¹³¹

4.1 Jiří Fajmon

Jméno katolického aktivisty a chartisty Jiřího Fajmona se ve sděleních VONS objevuje poměrně často. J. Fajmon žil do roku 1984 v Termicích, kde držel kněžský úřad biskup Karel Otčenášek. Právě kázání pozdějšího královehradeckého biskupa a kontakty s lidmi z kostela J. Fajmona ovlivnily v jeho další činnosti. V roce 1984 se J. Fajmon přestěhoval do Liberce, kde začal pracovat na dráze. Jak on sám říká, v té době byl svobodný, nemusel se starat o rodinu a měl tedy čas na aktivní protirežimní činnost: *„Pracoval jsem na dráze, měl jsem tím pádem spoustu času a začal jsem přemýšlet o svobodě. Byl to možná i takový sport, zajímalo nás, co komunisti vydrží.*

---

¹²⁹ Národní archiv, KSČ – ústřední výbor, 02/1 – předsednictvo, sv. 121, arch. J. 126, b. 3, dokument „Informace o bezpečnostní situaci a dalších úkolech v boji proti vnitřnímu nepříteli“ předložený 17. srpna 1989 federálním ministrem vnitra Františkem Kinclem jako podklad pro jednání předsednictva ÚV KSČ 18. 8. 1989. citováno dle Urban, Jiří: Několik vět. *Paměť a dějiny*, roč. 4. (2010), č. 1, s. 20-45

¹³⁰ FINGERLAND, J., Námět, scénář a režie: Václav Havel, LN, č. 149, 27. června 2009, s. 20.

¹³¹ PAŽOUT, J., Postihy za protirežimní vystoupení v Československu na konci osmdesátých let, in: *Lidská práva, opoziční hnutí a pád komunistických režimů ve Střední Evropě*, eds. BLAŽEK, P., PAŽOUT, J., v tisku, s. 6.

*Bylo to takové dokazování.*¹³² Na přelomu let 1986/7 se okolo J. Fajmona vytvořila skupina asi 15 lidí, aktivně se podílejících na protirežimní činnosti. Tato skupina byla v kontaktu s předními představiteli českého disentu (J. Fajmon uvedl kontakt s A. Vondrou, J. Dientsbierem, V. Bendou, P. Uhlem a A. Šabatovou. Jako člověka sobě nejbližšího uvedl V. Bendu v souvislosti se společným křesťanským zaměřením.) Zmiňovaný kontakt popisuje jako občasně telefonáty a návštěvy dotyčných v Praze, když bylo nutno předat nějaké tiskoviny apod.¹³³

Již v roce 1987 byl J. Fajmon obviněn ze spáchání trestného činu hanobení republiky a jejího představitele. Z neznámých důvodů vzal okresní prokurátor v Ústí nad Labem tuto žalobu zpět,¹³⁴ trestní stíhání bylo zastaveno z důvodu nenaplnění skutkové podstaty trestného činu.¹³⁵

Další trestné stíhání bylo proti J. Fajmonovi zahájeno v květnu 1988. Fajmon se zúčastnit pokojné manifestace proti porušování lidských práv a za náboženskou svobodu 25. března 1988 v Bratislavě. Shromáždění se zúčastnilo asi 2 000 – 4 000 lidí. Během demonstrace a po jejím skončení zatkly bezpečnostní orgány 141 osob,¹³⁶ mezi nimi i J. Fajmona.

Případu J. Fajmona se sdělení VONS (v souvislosti s touto demonstrací) věnuje nejvíce, patrně proto, že na základě předchozích odsouzení mu jako jedinému hrozilo vězení.¹³⁷ Fajmon byl zadržen na namátkové kontrole po skončení celé akce, asi 500 metrů od Hviezdoslavova náměstí, kde se demonstrace konala. Tato okolnost je také ve sdělení VONS uvedena jako paradoxní.¹³⁸ On sám svou účast na demonstraci nevyvrací, zdůrazňuje však fakt, že byl skutečně zadržen daleko od místa konání demonstrace a jeho účast nebyla věrohodně prokázána: *„Já jsem tam přišel a na Hviezdoslavově náměstí už byly všude zátarasy a nepustili nás tam. Tak jsme drželi svíčky, modlili jsme se a křičeli. Ve vnitř byly mraky lidí, okolo mraky lidí a do toho*

---

¹³² Rozhovor autorky s Jiřím Fajmonem, 6. 4. 2011.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ VONS č. 722, Infoch, r. 11, č. 3/1988, s. 5.

¹³⁵ VONS č. 764, Infoch, r. 11, č. 10/1988, s. 16.

¹³⁶ HALLA, J., *Svíčková demonstrace v Bratislavě a postihy jejích účastníků v dokumentech Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných*, in: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných: Politické perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978 – 1989, Sborník grantového projektu. Ed. Jaroslav Pažout, Praha 2008, s. 78.

¹³⁷ Tamtéž, s. 77.

¹³⁸ VONS č. 782, Infoch, r. 1, č. 15/1988, s. 4-5.

policie a milice. Nebyl kdo by to řídil, bylo to takové živelné. Potom se lidi rozešli a šli domů. Okolo jezdili policajti a některé aktivisty pochytali, patrně ty, co znali. Mě zastavili v 8.00 hodin kilometr od místa demonstrace. Ukázal jsem občanský průkaz, oni se divili, že jsem z Liberce a sbalili mě. Odvezli mě do velké centrály, kde nás bylo asi 150 – 200. Tam jsme zůstali asi do 2.00 hodin do rána. Napsali protokol a poslali mě domů. Za měsíc mi přišlo trestní oznámení, že jsem se účastnil demonstrace atd. Vypovídal tam jeden policajt, který úplně jasně křivě svědčil.“¹³⁹

Trestní stíhání proti J. Fajmonovi bylo zahájeno 6. června 1988¹⁴⁰ a 27. ledna 1989 byl J. Fajmon odsouzen za přečin proti veřejnému pořádku ke 2 měsícům odnětí svobody nepodmíněně v II. nápravné skupině. Proti rozsudku se odvolal.¹⁴¹ Samosoudce v tomto případě nevzal v úvahu výpověď obžalovaného ani nepředvolal na jeho návrh relevantní svědky.¹⁴² Městský soud v Bratislavě zamítl odvolání. Obhájce i prokurátor navrhovali líčení odročit a znovu vyslechnout svědka Š. Katonu, ale městský soud stejně jako soud prvního stupně uznal výpovědi Katony za správné (přesto, že si odporovaly) a rozsudek byl potvrzen.¹⁴³ Procesu s J. Fajmonem se účastnili i organizátoři svíčkové demonstrace František Mikloško a Ján Čarnogurský.¹⁴⁴ Zajímavostí je, že J. Fajmon byl jediným člověkem, který si trest udělený v souvislosti se svíčkovou demonstrací skutečně „odseděl“.¹⁴⁵

Další šikanou J. Fajmona bylo podezření z přečinu proti veřejnému pořádku za sbírání podpisů pod petici „Několik vět“. J. Fajmon se o petici poprvé dozvěděl z rádia Hlas Ameriky, které jak sám říká, poslouchal v podstatě denně. Následnou situaci okolo petice „Několik vět“ přirovnává doslova k mánii. Jako hlavní motivaci svého aktivního vystupování (v souvislosti s peticí) uvádí zahraniční okolnosti, zejména pak situaci v Polsku. Hlavní zásluhu popularizace petice přisuzuje

---

¹³⁹ Rozhovor autorky s Jiřím Fajmonem, 6. 4. 2011.

¹⁴⁰ *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných: Politické perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978 – 1989*, Sborník grantového projektu. Ed. Jaroslav Pažout, Praha 2008, s. 77.

¹⁴¹ VONS č. 856, Infoch, r. 11, č. 21/1988, s. 11.

¹⁴² VONS č. 900, Infoch, r. 12, č. 3/1989, s. 9.

¹⁴³ VONS č. 951, Infoch, r. 12, č. 5/1989, s. 15.

¹⁴⁴ Rozhovor autorky s Jiřím Fajmonem, 6. 4. 2011.

¹⁴⁵ HALLA, J., *Svíčková demonstrace v Bratislavě a postihy jejích účastníků v dokumentech Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných*, in: *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných: Politické perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978 – 1989*, Sborník grantového projektu. Ed. Jaroslav Pažout, Praha 2008, s. 78.

samotnému režimu a štvavé kampani proti signatářům, kterou režim petici sám zpopularizoval.

Jednotlivé podpisy sbíral J. Fajmon v práci a v okruhu přátel. Co se týká lidí, jimž dal petici podepsat, je si jistý tím, že věděli o co jde až na jeden případ, kdy sám uznává, že dotyčný by podepsal patrně cokoli.

Ohlasy na petici hodnotí celkově jako kladné zhruba ze tří čtvrtin. Z nich ale svůj podpis pod petici připojilo zhruba jen 5 %. Dále J. Fajmon uvádí, že celkově nasbíral zhruba 26 podpisů a není si vědom toho, že by v jeho okolí rozšiřoval petici někdo další.¹⁴⁶

J. Fajmon byl obviněn 10. července 1989. Případ byl projednáván 16. října 1989 u Okresního soudu v Liberci, obvinění bylo vzneseno na základě jeho podpisu pod výzvou.¹⁴⁷ 19. října 1989 Samosoudkyně D. Dziaková zastavila Fajmonovo trestní stíhání z důvodu nenaplnění skutkové podstaty trestného činu. Petice byla dle jejího rozhodnutí v rozporu se zájmy socialistické společnosti, nebylo však prokázáno, že obžalovaný seznámil s obsahem dokumentu větší množství lidí: „Z výsledku svědků nebylo zjištěno, že by obžalovaný s obsahem tiskoviny seznamoval větší počet lidí, což dokazují i pouhé dva podpisy pod obsahem této tiskoviny. V tomto případě soud mohl vycházet toliko ze svědeckých výpovědí, neboť podpisový arch, nebyl v rámci objasňovacího řízení zajištěn. Proto soud nemohl zkonfrontovat svědecké výpovědi s příslušným podpisovým archem. V případě předmětného přečinu je třeba považovat za rozšiřování tiskoviny takové jednání, v důsledku něhož se tiskovina dostane do podvědomí většího počtu lidí, což se v tomto případě neprokázalo... V jednání obvinění nelze totiž spatřovat jednu z forem, a to rozšiřování, kterou lze spáchat výše citovaný přečin.“¹⁴⁸ Proti usnesení podal JUDr. P. Rydvan (okresní prokurátor v Liberci) stížnost o které jednal 15. listopadu 1989 Krajský soud v Ústí nad Labem. Bylo rozhodnuto o pochybení a usnesení Okresního soudu v Liberci zrušeno. Fajmonovo stíhání však bylo znovu zastaveno, usnesení

---

¹⁴⁶ Tamtéž

¹⁴⁷ VONS č. 1048, Infoch, r. 12, č. 15/1989, s. 6.

¹⁴⁸ PAŽOUT, J., Postihy za protirežimní vystoupení v Československu na konci osmdesátých let, in: *Lidská práva, opoziční hnutí a pád komunistických režimů ve Střední Evropě*, eds. BLAŽEK, P., PAŽOUT, J., v tisku.

však bylo již odůvodněno tím, že samotný obsah petice nevyzývá k narušování veřejného pořádku a nenaplnuje tudíž skutkovou podstatu přečinu.¹⁴⁹

4.2 René Matoušek

Stejně jako Jiří Fajmon i René Matoušek byl členem Charty 77 a byl několikrát trestně stíhán. 24. února 1989 bylo zahájeno jeho trestní stíhání pro trestný čin pobuřování za vyhotovení letáků s údajně protisocialistickým obsahem. K autorství se R. Matoušek přiznal a 28. února na něho byla uvalena vazba, jejíž trvání bylo několikrát prodlouženo. 27. prosince 1989 byl R. Matoušek znovu trestně stíhán pro poškozování zájmů republiky v cizině podle §8/1 k § 112 tr. zák., kterého se měl dopustit vyhotovením dopisu, kterým oznamoval ukončení svého členství v Revolučním odborovém hnutí. Tento dopis byl adresován Závodnímu výboru ROH v Liberci a Ústřednímu výboru ROH v Praze. 15. srpna 1988 byl odsouzen spolu s předchozím trestem k 22 měsícům odnětí svobody.¹⁵⁰

Další trestní stíhání R. Matouška souviselo s rozšiřováním petice „Několik vět“. Dne 2. srpna 1989 byla u Reného Matouška uskutečněna domovní prohlídka a téhož dne mu bylo při výslechu sděleno podezření ze spáchání přečinu proti veřejnému pořádku, kterého se měl dopustit rozšiřováním petice „Několik vět“.¹⁵¹ Jeho případ byl projednáván 17. listopadu 1989. Na rozhodnutí samosoudce Stanislava Černého mělo patrně vliv rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem v případě J. Fajmona. Podle usnesení soudu petice „Několik vět“ nenarušovala zájem socialistického státu na zachování veřejného pořádku, v textu nebyla obsažena výzva k násilí ani útokům vůči státním orgánům a neobsahovala ani urážky na stranu státních a stranických představitelů. Podle rozsudku požadavky obsažené v petici obsahovaly jen zásady zakotvené ústavě i mezinárodních dokumentech.¹⁵²

---

¹⁴⁹ VONS č. 1048, Infoch, r. 12, č. 15/1989, s. 6, sdělení VONS.

¹⁵⁰ PAŽOUT, J., *Perzekuce odpůrců režimu v okresu Liberec a období tzv. normalizace z pohledu Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných*, Sborník Fontes Nissae, Liberec 2010, s. 163 – 165.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 197.

¹⁵² Tamtéž.

4.3 Hana Holcnerová

Hana Holcnerová byla aktivní členkou Charty 77 a Nezávislého mírového sdružení (byla hlavní členkou jeho brněnské pobočky). Adresa H. Holcnerové patřila také k jedné z kontaktních pro zasílání podpisů pod petici „Několik vět“.

22. 8. 1989 byla zadržena před domem, v němž bydlela. Po 8 hodinách, strávených na obvodním oddělení VB, byla převezena do svého bytu k provedení domovní prohlídky, která byla zcela nezákonná z toho důvodu, že „...v odůvodnění příkazu k jejímu provedení neuvedl vyhledávací orgán VB npor. Vepřek, že by bylo zahájeno trestní stíhání pro trestný čin či přečin, ať už ve věci či proti konkrétní osobě, nebo přímo proti Haně Holznerové. Označili ji za podezřelou, přesto ji žádné podezření ani předem, ani na počátku výslechu, který domovní prohlídce předcházel, nesdělil. Čs trestní řád mu v tomto případě tuto povinnost ukládá.“¹⁵³ Později bylo jako důvod domovní prohlídky uvedeno, že při kontrole občanského průkazu H. Holznerové bylo objeveno, že měla na svém oděvu umístěnou československou trikolóru, čímž vzniklo podezření, že ve svém domě přechovává tiskoviny „Několik vět“. Při domovní prohlídce bylo zabaveno 120 exemplářů „Několika vět“, různé samizdatové a exilové publikace, několik čísel „Informací o Chartě 77“, bulletiny Nezávislého mírového sdružení a další závadné tiskoviny. 24. srpna 1989 byla H. Holznerová znovu vyslýchána a teprve toho dne ji bylo sděleno obvinění pro přečin proti veřejnému pořádku, jehož se měla dopustit rozšiřováním provolání „Několik vět“.¹⁵⁴ Její trestní stíhání skončilo až amnestií prezidenta Václava Havla v roce 1989.

4.4 Jan Rampich

Plzeňský dělník Jan Rampich byl v květnu 1989 (spolu s Kamilem Kastnerem) shledán vinným z přečinu proti veřejnému pořádku a odsouzen k peněžitému trestu 1000 Kčs. Oba byli zadrženi v souvislosti s ohlášenou a po zákazu odvolanou akcí nezávislých iniciativ v Praze na náměstí Míru.¹⁵⁵ Trestní stíhání J. Rampicha bylo

---

¹⁵³ LP, sb. VONS, inv. č. 13/11, sign. IV/1.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ VONS č. 998, Infoch, r. 12, č. 10/1989, s. 2.

zastaveno a byl zrušen trestní příkaz v srpnu 1989 Krajským soudem v Plzni.¹⁵⁶ 12. září 1989 byly v plzeňském bytě J. Rampicha a také v bytě jeho manželky Luciany Rampichové (na nařízení poručíka VB Mazáče) provedeny domovní prohlídky, jejichž cílem bylo nalézt text petice „Několik vět“ a rozmnožovací techniku. Nic nalezeno nebylo, přesto byl J. Rampichovi zabaven psací stroj a různé domácí i zahraniční publikace. Důvodem prohlídek bylo podezření z přečinu proti veřejnému pořádku. Posléze byl J. Rampich obviněn z pobuřování podle §100/1, 2 tr. zák.¹⁵⁷

4.5 Miloslav Mareček

Chartista a známý hladovkář Miloslav Mareček byl v lednu 1989 (pod záminkou vyšetřování kriminálního činu) převezen příslušníky SNB k výslechu, kde byl fyzicky napaden, když chtěl zaprotokolovat okolnosti svého zadržení. Následující měsíc podal proti nezákonnému postupu policie stížnost. Odpovědí mu bylo zahájení trestní stíhání proti jeho osobě (29. dubna 1989) pro trestný čin útoku na veřejného činitele.¹⁵⁸ Toho se měl dopustit svou stížností na příslušníky SNB, kteří jej zadrželi. Samosoudce okresního soudu v Hodoníně vynesl rozsudek podmíněného trestu odnětí svobody na dobu 6 měsíců s odkladem na dva roky.¹⁵⁹ Jeho žádost o odvolání byla Krajským soudem v Brně zamítnuta.¹⁶⁰

17. srpna 1989 byl vydán příkaz k domovní prohlídce v domě M. Marečka, a to proto „že bylo započato objasňování přečinu proti veřejnému pořádku podle § 6c zák. o přečinech, kterého se M. Mareček dopustil tím, že v Kyjově rozšiřoval tiskovinu *Několik vět*.“¹⁶¹ Domovní prohlídka (vedená npor. Procházkou, asistenty mu byli por. Tretina, por. Radiměř a kpt. Ingr.) byla zahájena okolo druhé hodiny odpoledne (zatímco Mareček spal po noční směně) vypáčením dveří do bytu postiženého. M. Marečkovi bylo zabaveno 51 položek, včetně rámečku a barev na rozmnožování, 14 exemplářů petice „Několik vět“, Informace o Chartě 77 apod. Druhý den (18. srpna 1989) zahájil vyšetřovatel VB kpt. Pavel Řičic proti

¹⁵⁶ VONS č. 1052, Infoch, r. 12, č. 16/1989, s. 8.

¹⁵⁷ VONS č. 1106, Infoch, r. 12, č. 9/1989, s. 5.

¹⁵⁸ VONS č. 719, Infoch, r. 11, č. 3/1989, s. 5.

¹⁵⁹ VONS č. 747, Infoch, r. 11, č. 8/1988, s. 6.

¹⁶⁰ VONS č. 761, Infoch, r. 11, č. 10/1988, s. 15.

¹⁶¹ VONS č. 1073, Infoch, r. 12, č. 17/1989, s. 9.

M. Marečkovi trestní stíhání pro přípravu k trestnému činu pobuřování podle § 7/1 k § 100/1a tr. z., z úvodu rozšiřování tiskoviny „Několik vět.“¹⁶²

22. září 1989 byl M. Mareček inzultován příslušníky SNB a poté obviněn z trestného činu útoku na veřejného činitele podle § 156/2 tr. z.¹⁶³ Na protest proti svému stíhání zahájil M. Mareček 10. září 1989 hladovku, kterou na naléhání přátel a mluvčích Charty 77 23. října 1989 přerušil. Mezitím (13. října 1989) bylo proti němu vedené stíhání přerušeno.¹⁶⁴

---

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ VONS č. 1112, Infoch, r. 12, č. 21/1989, s. 7.

5 Důsledky a vliv

11. července 1989 se sešli zástupci Hnutí za občanskou svobodu, Demokratické iniciativy a Nezávislého mírového sdružení, kteří se shodli na vytvoření Československého občanského výboru. Tento výbor měl představovat sjednocení iniciativ v politickou opozici, s hlavními úkoly: podpora petice „Několik vět“, uspořádání protirežimní demonstrace 21. srpna, 28. října a 10. prosince 1989, usilovat o ustavení ústavodárného shromáždění a vytvoření pozitivního politického programu.

1. srpna 1989 se v Praze konalo celoměstské shromáždění předních funkcionářů Lidových milicí a Sboru národní bezpečnosti. Vedoucí tajemník městského výboru KSČ v Praze M. Štěpán při této příležitosti promluvil o petici „Několik vět“. Označil ji jako pamflet a proti přestavbový, kontrarevoluční program. Zároveň sdělil, že k ochraně veřejného pořádku budou nasazeny jednotky Lidových milicí, SNB a v nejnútnejším případě i armáda. Z důvodu blížícího se výročí okupace Československa v roce 1968 perzekuční aktivita v těchto dnech velmi zesílila. Režim se snažil vyvolat dojem, že nezávislé iniciativy usilují o násilný střet se státní mocí. To se však zásadně neslučovalo s prohlášením Slovo k srpnovému výročí, které 10. srpna 1989 zveřejnila Charta 77, Nezávislé mírové sdružení, České děti, Mírový klub Johna Lennona, Společenství přátel USA a Polsko-československá solidarita. V tomto prohlášení nezávislé iniciativy doporučily občanům, aby 21. srpna 1989 omezili projevy své nespokojenosti na pokojný průvod Prahou. Absenci násilí znovu proklamoval V. Havel 15. srpna 1989 ve vysílání Svobodné Evropy. Situaci označil za nevyžadující si velké oběti a rizika. K tomuto prohlášení se 17. srpna 1989 postavilo nesouhlasně Hnutí za občanskou svobodu a Demokratická iniciativa, které nepopíraly možnost konfrontace, ale nechtěly se řídit fámami, „... které vznikly možná právě proto, aby vyvolaly strach a paniku.“¹⁶⁵. Ve svém prohlášení uvedly, že je v rozporu se současným stavem veřejného mínění zdůrazňovat nebezpečí násilných střetů (k němuž nevyzývají) státní moci s manifestujícími občany.

21. srpna 1989 se v Praze na Václavském náměstí sešlo několik tisíc občanů. Dav svými hesly vyjádřil podporu nezávislým iniciativám, domáhal se lidských práv,

---

¹⁶⁵. OTÁHAL, M., *Opozice, moc, společnost 1969/1989*, Praha, 1994, s. 72.

svobody a demokratického vývoje. Proti demonstraci bylo násilně zakročeno státní mocí. Dle zprávy ministerstva vnitra se demonstrace zúčastnilo 1 500 lidí, přičemž 990 bylo kontrolováno a 161 zadrženo (čísla neuvádí počet zadržených během preventivních opatření před samotnou demonstrací).¹⁶⁶

K další protirežimní demonstraci došlo na výzvu nezávislých iniciativ 28. října 1989 v Praze na Václavském náměstí. Ze zpráv ministerstva vnitra bylo zadrženo 359 demonstrantů, z nichž 149 zůstalo v celách předběžného zadržení. Kontrolováno bylo 1172 lidí.¹⁶⁷ Na neděli 10. prosince 1989 (u příležitosti Dne lidských práv) byl plánován sjezd signatářů manifestu „Několik vět“ do Prahy. Jeho programem měly být krátké proslovy, zaměřené na problematiku lidských práv, na požadavky petice „Několik vět“ a vystoupení známých umělců. Shromáždění bylo samozřejmě otevřené každému. Dá-li se předpokládat účast většiny ze signatářů, jednalo by se pravděpodobně o demonstraci, která by v nastolené situaci mohla znamenat konec režimu. Toto datum však předběhl 17. listopad 1989.

---

¹⁶⁶ SUK, J.,CUHRA, J.,KOUDELKA, F., *Chronologie zániku komunistického režimu.v Československu 1985 – 1990*, Praha 1999, s. 81.

¹⁶⁷ Tamtéž, s 94 .

Závěr

Na konci 80. let 20. století se po téměř dvaceti letech začala československá společnost probouzet. Prvním masovým projevem nespokojenosti byla demonstrace za náboženská a občanská práva 25. března 1988 v Bratislavě, které se zúčastnilo více jak 2 000 věřících. Mezníkem ve vývoji se stala demonstrace k dvacátému výročí okupace 21. srpna 1989, která odstartovala vlnu dalších protirežimních vystoupení. Jediným povoleným shromážděním byla demonstrace ke Dni lidských práv 10. prosince 1988. Tvrdě potlačeny byly nepokoje v době tzv. Palachova týdne. Násilí použité proti demonstrujícím bylo kritizováno z domova i zahraničí a stalo se důležitým zlomem v postoji československé společnosti k režimu. Týden od 15. do 21. ledna, kdy se každý den konala v centru Prahy shromáždění k uctění památky Jana Palacha, studenta, která položil svůj život na znamení protestu proti vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa a na protest proti stávajícím poměrům, aktivizoval společnost a ta byla připravená ozvat se a vystoupit proti režimu. Jméno Jana Palacha se stalo symbolem pro počátek normalizačního procesu v Československu a bylo to to samé jméno, které můžeme symbolicky spojovat se začátkem jeho konce.

Přímým pokračováním a plodem zmiňovaných událostí byla petice „Několik vět“ z prostředí Charty 77. Petice nepožadovala nic, co by nemělo být samozřejmostí, její požadavky byly mírné a možná právě proto nebyl režim schopen na ní reagovat. Upozorňovala na jeho nejcitlivější místa, která musel vidět každý občan tehdejšího Československa a v pravý čas podchytila nálady veřejnosti po událostech „Palachova týdne“.

K úspěchu petice „Několik vět“ významně přispěly dvě okolnosti: podepsala ji celá řada umělců, kteří do té doby aktivně nevystoupili, a režim proti ní rozpoutal štvavou kampaň obrovských rozměrů, která ji zpopularizovala víc, než si autoři mohli přát. Jména signatářů byla čtena ve Svobodné Evropě a toto vysílání se stalo doslova hitem. Byla využita geniální strategie Václava Havla, kdy se jména četla podle pečlivě připraveného seznamu tak, aby reprezentovala co nejširší vzorek společnosti. Každý, kdo pod petici svůj podpis připojil, musel počítat s tím, že bude režimem postižen. Vedení státu si však uvědomovalo, že rázné zakročení proti

signatářům by vyvolalo negativní ohlasy ze zahraničí. Z toho důvodu nedošlo ke stíhání Václava Havla, nevyhnulo se však ostatním autorům petice. Nutno říci, že trestní postihy v souvislosti s peticí byly poměrně mírné. Režim již nebyl schopen zareagovat takovou silou jako v 70. letech proti Chartě 77.

Petice „Několik vět“ byla „ve správnou dobu na správném místě“ a nepochybně přispěla k pádu socialismu v Československu. Byla pojátkem mezi událostmi „Palachova týdne“ a listopadem 1989 a stala se významným prostředkem k aktivizaci společnosti. Jak řekl Václav Havel již v červenci 1989: „*Nedávno vzniklé prohlášení Několik vět chápu jako pokus chytit nezralou situaci za pačesy, totiž vykročit do druhé reakce na konkrétní bezpráví k určité obecnější společenské sebeartikulaci.*“¹⁶⁸

Petice „Několik vět“ stala se nezanedbatelnou společenskou silou vystupující proti režimu, který svému pádu již nedokázal zabránit.

---

¹⁶⁸ LN, č. 7-8, roč. 2, 22. července 1989.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

1) Archivní prameny

Národní archiv v Praze

sbírka KSČ – Ústřední výbor, Vnitrostranické informace, rok 1989

sbírka Monitor, rok 1989

Libri prohibiti

sbírka Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, rok 1989

2) Dobový tisk

Informace o Chartě 77, rok 1989

Lidové noviny, rok 1989

Rudé právo, rok 1989

Východoevropská informační agentura, rok 1989

Bulletin Nezávislého mírového sdružení - Iniciativy za demilitarizaci společnosti,
rok 1989

3) Televizní zpravodajství

http://www.totalita.cz/1989/1989_0630_cst_tn_01.php [19. 4. 2011]

http://www.totalita.cz/1989/1989_0706_cst_tn_01.php [19. 4. 2011]

http://www.totalita.cz/1989/1989_0712_cst_tn_01.php [19. 4. 2011]

http://www.totalita.cz/1989/1989_0722_cst_tn_01.php [19. 4. 2011]

http://www.totalita.cz/1989/1989_0807_cst_tn_01.php [19. 4. 1989]

4) Video nahrávky

<http://www.youtube.com/watch?v=MOCzPU-uq-k&feature=feedwl&list=WL>,

[18. 4. 2011]

Originální radiožurnál. DVD, 1989 Listopad a cesta k němu: Opozice.

5) Tiskem vydané prameny

Alternativní kultura. Příběh české společnosti 1945 – 1989, Ed. ALAN, J., Praha 2001.

CÍSAŘOVSKÁ, B. – PREČAN, V., *Charta 77: dokumenty 1977 – 1989*, Praha 2007.

KOUDELKA, F. – NOSKOVÁ, A. – PREČAN, V., *Vedení KSČ o disentu a opozici: Dokumenty z ledna 1986 – října 1989*, Praha 1999.

Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 – 1989, Ed. BLAŽEK, P., Praha 2005.

6) Paměti

MEDEK, I., *Děkuji, mám se výborně*, Praha 2005.

Nejcitlivější místo režimu. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných očima svých členů, Diskusní setkání 19. října 2007, Eds. BLAŽEK, PAŽOUT, J., Praha 2008.

PLACÁK, P., *Fízl*, Praha 2007.

Vítězové? Poražení? Životopisná interview, Díl 1. Disent v období tzv. normalizace. Díl 2. Politické elity v období tzv. normalizace, Eds. VANĚK, M., – URBÁŠEK, P., Praha 2005 (viz též: *Mocní? a Bezmocní? Politické elity a dissent v období tzv. normalizace. Interpretační studie životopisných interview*. Ed. VANĚK, M., Praha 2006).

7) Rozhovor

Jiří Fajmon

Literatura

ASH, T. G., *Rok zázraků 89*, Praha 1991.

Dvě desetiletí před listopadem 89, Sborník. Praha 1993.

FINGERLAND, J., *Námět, scénář a režie: Václav Havel*. Lidové noviny (dále LN), č. 149, 2009, 27. června 2009, s. 19.

GEBAUER, F. – KAPLAN, K. – KOUDELKA, F. – VYHNÁLEK, R., *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948 – 1989*, Praha 1993.

HALLA, J., *Svíčková demonstrace v Bratislavě a postihy jejích účastníků v dokumentech Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných*. in: *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných: Politické perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978 – 1989*, Sborník grantového projektu. Ed. Jaroslav Pažout, Praha 2008.

Havel přišel z vězení a vymyslel text, LN, č. 145, 10. listopadu 2009, s. 2.

Charta 77. Od obhajoby lidských práv k demokratické revoluci, 1977 – 1989.

Sborník z konference k 30. výročí Charty 77. Praha, 21. – 23. března 2007, Eds.

DEVÁTÁ, M. – SUK, J. – TŮMA, O., Praha 2008.

KENNEY, P., *Karneval revoluce. Střední Evropa 1989*, Praha 2005.

MAŇÁK, J.: *Čistky v komunistické straně Československa 1969–1970*, Praha 1997.

MĚCHÝŘ, J., *Velký převrat či snad revoluce sametová? : několik informací, poznámek a komentářů o naší takřčené něžné revoluci a jejích osudech 1989-1992.*, Praha 1999.

OTÁHAL, M., *Normalizace 1969 – 1989. Příspěvek ke stavu bádání*, Praha 2002.

OTÁHAL, M., *Opozice, moc, společnost 1968/1970*. Příspěvek k dějinám „normalizace“, Praha 1994.

PAŽOUT, J., *Perzekuce odpůrců režimu v okrese Liberec a období tzv. normalizace z pohledu Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných*, Sborník Fontes Nissae, Liberec 2010.

PODPĚROVÁ, Milada, *Právo na informace o životním prostředí před rokem 1989 a dnes*, Praha 1999.

Podepisovali i komunisté. LN, č. 145, 23. června 2009, s. 2.

Podpisy osobností přilákaly masy. LN, č. 145, 23. června 1989, s. 2.

SUK, J. – CUHRA, J. – KOUDELKA, F., *Chronologie zániku komunistického režimu*, Praha 1999.

THOMAS, D. C., *Helsinský efekt. Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*, Praha 2007.

URBAN, J., Několik vět. Paměť a dějiny, č. 1, roč. 4, s. 20 – 45.

Seznam příloh

- 1) Václav Havel po propuštění z vězení (17. května 1989)
- 2) Alexandr Vondra v roce 1989
- 3) Stanislav Devátý v roce 1989
- 4) Text petice „Několik vět“
- 5) Článek „Kdo seje vítr“
- 6) Jeden z popisových archů petice „Několik vět“
- 7) Reakce Jiřího Kantůrka (signatáře petice „Několik vět“) na štvavou kampaň v Rudém právu
- 8) Represe v souvislosti s peticí „Několik vět“
- 9) Jiří Fajmon podezřelý z přečinu

Příloha č. 1: Václav Havel po propuštění z vězení

Václav Havel po propuštění z pánkrácké věznice 17. května 1989, zdroj: Paměť a dějiny (č. 1, roč. 4, 2010)

Příloha č. 2: Alexandr Vondra v roce 1989

Alexandr Vondra během jedné ze schůzek Charty 77 v roce 1989, zdroj: Paměť a dějiny (č. 1, roč. 4, 2010)

Příloha č. 3: Stanislav Devátý v roce 1989

—, _

Stanislav Devátý po propuštění z vězení, zdroj: Paměť a dějiny (č. 1, roč. 4, 2010)

Příloha č. 4: Text petice „Několik vět“

T

NĚKOLIK VĚT

První měsíce roku 1989 znovu a jasně ukázaly, že i když se současné československé vedení velmi často zaklíná slovy "přestavba" a "demokratizace", ve skutečnosti se dost zoufale vzpírá všemu, co demokracii vytváří nebo co jí aspoň vzdáleně připomíná. Petice a iniciativy občanů, které samo nezorganizovalo, odmítá jako "nátlakové akce", odlišné politické názory odsuzuje jako "antisocialistické" a "nepřátelské", pokojná lidová shromáždění rozhání, do přípravy nových zákonů nedovoluje veřejnosti mluvit.

Tytéž měsíce však zároveň ukázaly, že občanská veřejnost se už vymanuje z letargie a že stále víc lidí má odvahu veřejně projevit svou touhu po společenských změnách.

Pohyb ve společnosti se tak začíná stále povážlivěji srážet s nehybností moci, roste společenské napětí a začíná hrozit nebezpečí otevřené krize.

Takovou krizi si nikdo z nás nepřeje.

Proto vyzýváme vedení naší země, aby pochopilo, že nadešel čas ke skutečným a důkladným systémovým změnám a že tyto změny jsou možné a mohou mít úspěch jen tehdy, bude-li jim předcházet vskutku svobodná a demokratická diskuse. Prvním krokem k jakýmkoli smysluplným změnám, novou ústavou počínaje a ekonomickou reformou konče, musí být tedy zásadní změna společenského klimatu v naší zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a plurality.

Podle našeho názoru je k tomu třeba:

- 1) Aby byli okamžitě propuštěni všichni političtí vězňové.
- 2) Aby přestala být omezována svoboda shromažďovací.
- 3) Aby přestaly být kriminalizovány a pronásledovány různé nezávislé iniciativy a začly být konečně chápány i vládou jako to, čím v očích veřejnosti už dávno jsou, totiž jako přirozená součást veřejného života a legitimní výraz jeho různorodosti. Zároveň by neměly být kladeny překážky vznikání nových občanských hnutí, včetně nezávislých odborů, svazů a spolků.
- 4) Aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace a předběžné i následné skryté cenzury a otevřeny svobodné výměně názorů a aby byly legalizovány sdělovací prostředky, působící dosud nezávisle na oficiálních strukturách.
- 5) Aby byly respektovány oprávněné požadavky všech věřících občanů.
- 6) Aby byly všechny chystané i uskutečňované projekty, které mají natrvalo změnit životní prostředí v naší zemi a předurčit tak život budoucích generací, neodkladně předloženy k všestrannému posouzení odborníkům i veřejnosti.
- 7) Aby byla zahájena svobodná diskuse nejen o padesátých letech, ale i o Pražském jaru, invazi pěti států Varšavské smlouvy a následné "normalizaci". Je smutné, že zatímco v některých zemích, jejichž armády tehdy do československého vývoje zasáhly, se dnes už o tomto tématu začíná věcně diskutovat, u nás je to stále ještě velké tabu, a to jen proto, aby nemuseli odstoupit ti lidé z politického a státního vedení, kteří jsou odpovědní za dvacetileté upadání všech oblastí společenského života u nás.

Každý, kdo souhlasí s tímto stanoviskem, může je podpořit svým podpisem.

Vládu vyzýváme, aby s ním nenaložila tak, jak je dosud zvyklá s nepohodnými názory nakládat. Zasadila by tím skutečnou ránu nadějím, jimiž jsme vedení, totiž nadějím na skutečný společenský dialog jako jediné možné východisko ze slepé uličky, v níž se dnes Československo nalézá.

Podpisy je možno předávat či zasílat dosavadním signatářům anebo na tyto adresy:

Stanislav Devátý, Revoluční 312/ 1285, 760 01 Gottwaldov

Václav Havel, Engelsovo nábřeží 78, 120 00 Praha 2

Jiří Křížan, Navrátilova 16, 110 00 Praha 1

Saša Vondra, Trojanova 1, 120 00 Praha 2

Text petice „Několik vět“ uveřejněný v Lidových novinách 22. července 1989, Zdroj: LN, č. 7-8, roč. 2., 22. července 1989.

Kdo seje vítr

Včera vpoledne vysílala jedna z amerických vysílaček text s názvem Několik vět. Jde o výzvu ke konfrontaci se socialistickým státem, s našim společenským zřízením, obsahující požadavky na uznání «charty» a jejich odnoží, umožnění jejího volného rozkladného působení, rozbití jednotných odborů a dalších společenských organizací, návrat k neomezenému soukromému podnikání. Je to výzva k výprodeji socialismu. Pokud nebudou splněny uvedené a další požadavky, Československá socialistická republika ztratí, jak tvrdí autoři výzvy, svou jedinou a poslední šanci, jak vybědnout z údajné slepé uličky, v níž se prý «nacházíme». A vyhrožují, že dojde k celospolečenské krizi, jinými slovy k «ostré konfrontaci».

Podobná petice má zvýšit popularitu několika desítek protisocialisticky orientovaných jednotlivců a získat podporu veřejnosti pro cíle, o nichž většina lidí málo ví anebo má falesné představy. Je nesporné, kdo stojí v pozadí, co je politickým cílem takových akcí —

především Svobodné Evropy, Hlasu Ameriky a jiných amerických institucí. Jde o svržení našeho společenského zřízení, protože současné «Československo (prý) nemá co říci k dnešku» a je jak před několika dny v rozhlasovém rozhovoru pro BBC tvrdil známý antikomunista Brzezinski, «v posledním tažení». Je proto potřeba — i to radí «strategové» jeho typu — mu dát poslední ránu. Do roka, jak věští tento pán, bude pak s komunismem v Československu konec.

Každý soudný člověk ví, že tady nejde jen «o několik vět». Jde o to, aby síly působící ve službách našeho nepřítele, strhly část společnosti, aby vedle svých podpisů autoři výzvy získali jako vějíčku i některé populární umělce a další občany. Na jedné listině se tak octli známí «chartisté» Vondra, Devátý, J. Dienstbier, Hradílek, Benda, Ma-

lý, Šilhán, Uhl, L. Vaculík, J. Carnogurský, Šabata a s nimi — jak uvádí americká vysílačka — J. Bartoška, V. Merta, D. Kolářová, B. Polívka, M. Kocáb, H. Zagorová, J. Kemr, J. Suchý.

Oč jde «chartistům», víme. Ale co chtějí ti druzí? Také rozvrat, konfrontaci, návrat ke kapitalismu? A jakými cestami by se měl takový návrat uskutečnit? Máme zkušenosti. Máme své poučení, na které bychom neměli zapomínat. Svěho času i takový «humanista» a «demokrat», jako byl profesor Václav Černý, řekl, že by se nezastavil při účtování ani před šibenicemi a kandelábrými.

Ne. Tento záměr nevyjde. Trpělivost má své meze. Existuje poučné přísloví: «Kdo seje vítr, sklídí bouři.» Je na čase, aby si každý, kdo se pokouší hrát s ohněm, tuto pravdu uvědomil. (RP)

Dopisy kardinálu Tomáškovi

Anonymní lánek „Kdo seje vítr“ zveřejněný Rudým právem 30. června 1989, zdroj: RP, č. 152, roč. 69, 30. června 1989.

Příloha č. 6: Jeden z podpisových archů petice „Několik vět“

10

Na znamení souhlasu s textem prohlášení NĚKOLIK VĚT dobrovolně připojují svůj podpis.

..... 689 03

čitelné jméno	povolání	podpis
PODSEDNÍK KAREL	CHOVATEL SKOTU	<i>[Handwritten signature]</i>
JANÍK ZDENĚK	UDRŽBAK TOMĚ	<i>[Handwritten signature]</i>
JANÍK ANTONÍN	DĚLNÍK	<i>[Handwritten signature]</i>
JALIKOVÁ HANA	SEZNÁMĚNÍ	<i>[Handwritten signature]</i>
LEBIŠOVÁ VLASTA	UČEDNICE	<i>[Handwritten signature]</i>
JAMÍKOVÁ VLASTA	DĚLNICE	<i>[Handwritten signature]</i>
KUBÍN MIROSLAV	STANOVISŤ ČSD	<i>[Handwritten signature]</i>
Rouček Jiří	Zámečnick	<i>[Handwritten signature]</i>
Pinel Václav	umělec - student	<i>[Handwritten signature]</i>
LEBŮ JIŘÍ	sovitník	<i>[Handwritten signature]</i>
Podsedalkova Dana	chovatelka skotu	<i>[Handwritten signature]</i>
POKORNY STAMISLAV	OPRAVÁŘ	<i>[Handwritten signature]</i>
PERCINA ROMANA	CHOVATELKA SKOTU	<i>[Handwritten signature]</i>
LAHIL STRA	ELEKTRIK	<i>[Handwritten signature]</i>
RUŠA MILOSLAVA KREJŠOVÁ	PROGRAMÁTKA	<i>[Handwritten signature]</i>
VĚROSLAV ŘEZNÍK	DĚLNÍK	<i>[Handwritten signature]</i>
STANEK VILÉM	DĚLNÍK	<i>[Handwritten signature]</i>
SOUCNÍK JAROMÍR	DĚLNÍK	<i>[Handwritten signature]</i>
NOVÁK KAREL	DĚLNÍK	<i>[Handwritten signature]</i>
Alois Hynek	DĚLNÍK	<i>[Handwritten signature]</i>
Vlastimil Brabec	DĚLNÍK	<i>[Handwritten signature]</i>
Libor Dostojil	Dělník	<i>[Handwritten signature]</i>
ING. CHLOUPEK JAROSLAV	PROJEKTANT	<i>[Handwritten signature]</i>
JANA OHLOUPKOVÁ	VĚTVARNICE	<i>[Handwritten signature]</i>
FRANTIŠEK BOČEK	STOLÁŘ	<i>[Handwritten signature]</i>

Podpisový arch petice „Několik vět“ s originálními podpisy signatářů, zdroj: LP, sb. VONS, inv. č. 13, sign. IV/11.

Příloha č. 7: Reakce Jiřího Kantůrka (signatáře petice „Několik vět“) na štvavou kampaň v Rudém právu

Redakci Rudého práva

31.7.1989

N e p r o t e s t u j i

Pro případ, že bych se mohl v rámci organizované kampaně na stránkách Rudého práva také dočíst, že moje jméno bylo zneužito v souvislosti s prohlášením Několik vět, potvrzuji, že můj podpis pod tímto textem je pravý a platný. Podepsal jsem toto prohlášení mezi prvními a jsem rád, že i moje jméno patří k onomu stále narůstajícímu seznamu tisíců čestných, poctivých a odvážných lidí, z nichž řadu osobně znám a jejichž práce si vážím. Ve srovnání s reformním vývojem v Sovětském svazu, Polsku a Maďarsku považuji Několik vět za minimální program občanských požadavků a možnost podpisu pod tímto textem za petiční právo, dané československou ústavou. Obávám se, že označením tohoto textu za pobuřování a zahájením trestního stíhání mizí v Československu i ta poslední naděje na tak potřebný dialog vládnoucí moci s občany.

Doufám, že můj dopis otisknete ve stejně výrazné úpravě jako ty dopisy, které mají dokázat neserióznost lidí, díky jejichž iniciativě několik vět vzniklo a významně působí v naší veřejnosti.

Na vědomí Václavu Havlovi, Sašovi Vondrovi, Stanislavu Devátému a Jiřímu Křižanovi.

Jiří Kantůrek, projektant,
bývalý redaktor Čs. televize

Dopis redakci Rudého práva jako reakce na obvinění autorů petice „Několik vět“ z falšování podpisů, zdroj: LP, sb. VONS, inv. č. 13, sign. IV/9.

Příloha č. 8: Infoch, Represe v souvislosti s peticí „Několik vět“

-9-

Sdělení č. 1054 (Represe v souvislosti s peticí Několik vět)

Dne 26.7.1989 bylo dle sdělení oficiálních sdělovacích prostředků zahájeno trestní stíhání ve věci pobuřování podle §100|1a, 3a tr.z., jehož se měli dopustit neznámí pachatelé koncipováním a rozšiřováním provolání Několik vět, k němuž se dosud připojilo více než 19 000 občanů. V rámci tohoto trestního stíhání ve věci byly provedeny u několika aktivistů nezávislých iniciativ domovní prohlídky a proti několika dalším bylo zahájeno řízení o přečinu.

Dne 27.7. provedla Státní bezpečnost domovní prohlídky v bytě Jana Urbana, signatáře Charty 77, a v bytě rodičů jeho ženy v Praze, v bytě Saši Vondry, mluvčího Charty 77, a na chatě jeho ženy. Další domovní prohlídky proběhly i u Stanislava Devátého, signatáře Charty 77, v Gottwaldově, v pražském bytě Jiřího Křížana a u Křížanů na chatě. Jména a adresy Stanislava Devátého, Jiřího Křížana a Saši Vondry byly spolu se jménem a adresou Václava Havla uvedeny na petici Několik vět s tím, že je na ně možno zasílat podpisy. Téhož dne provedli příslušníci StB domovní prohlídku i u signatáře Charty 77 a člena Klubu právní podpory Václava Černíka v Třebězovicích pod Orechem a zároveň mu vyslovili podezření z přečinu proti veřejnému pořádku podle §6 c) zákona o přečinech. Další dvě domovní prohlídky byly provedeny u dvou občanů v Prostějově, kteří si napřeji zveřejnění svých jmen a dále u Radeho Hatouška z Liberce, signatáře Charty 77. Dne 20.srpna byla v této věci provedena i domovní prohlídka u RNDr. Antonína Petráska, programátora, bytem Blatnická 14, Brno-Vinohrady a v bytě jeho matky v Bořeticích, okres Břeclav. Antonínu Petráskovi bylo vysloveno podezření z přečinu proti veřejnému pořádku podle §6 c) zák. o přečinech za údajné shromažďování podpisů po provolání Několik vět.

Podezření z přečinu proti veřejnému pořádku bylo za rozšiřování petice Několik vět a sbírání podpisů vysloveno i Janu Jandovi a Miroslavu Grhovi, dělníkům na plá ve Zbytkáněch u Volar a Oliveru Kuckovi, dřavorubci ze Strážného u Volar. Od 4.srpna je vedeno stejné přečinnové řízení s Petrem Šulákem a od 7.srpna se Stanislavem Sálem, bytem Ždár nad Sázavou, Haškova 20|10, členem Kruhu za občanskou svobodu a s Jiřím Fajmonem z Liberce (viz sdělení č.1048). Totéž řízení bylo zahájeno i se čtyřmi prostějovskými občany, z nichž je známa pouze jméno Petra Kusáka. Občané, s nimiž je vedeno řízení pro přečin proti veřejnému pořádku, mohou být potrestáni až šestiměsíčním vězením nebo peněžitým trestem do 20 000,- Kčs nebo obojí. Je pravděpodobné, že podezření z přečinu bylo vysloveno i dalším osobám.

Za rozšiřování petice Několik vět zahájil 22.7.1989 vyšetřovatel VB OS SRB Třebíč npor.Jiří Klíma trestní stíhání pro trestný čin podněcování podle §164 tr.z. proti Dušanu Stuchlíkovi, nar.1.3.1972, udi SOU Praha 9-Čakovice, bytem Brno -Štýřice, Pšeník 12b. Dušan Stuchlík se měl tohoto činu dopustit tím, že "22.7.1989 kolem 9.00 na kolejniční stanici v Třebíči vyhodil z rozjízdějícího se vlaku několik výtisků protistátní tiskoviny Několik vět, tedy veřejně podněcoval k trestnému činu". Toto usnesení o trestním stíhání však okresní prokurátor v Třebíči JUDr.Stanislav Svoboda 24.7.1989 zrušil jako nezákonné a neodůvodněné. Po zrušení tohoto usnesení však bylo D.Stuchlíkovi vysloveno podezření z přečinu proti veřejnému pořádku podle §6 c) zákona o přečinech.

V souvislosti s peticí Několik vět již proběhlo a stále probíhá mnoho výslechů. Tento postup státních orgánů pokládáme za nepřijatelný a nezákonný, zvláště je v rozporu s patičním právem zaručeným ústavou.

V Praze dne 24.8.1989

w

Přehled represí v souvislosti s peticí „Několik vět“, zdroj: Infoch, r. 12, č. 16/1989, s. 9, sdělení VONS č. 1054.

Příloha č. 9: Jiří Fajmon podezřelý z přečinu

Sdělení č.1048 (Jiří Fajmon podezřelý z přečinu)

Dne 10.7.1989 bylo na OS SNB v Liberci Jiřímu Fajmonovi vysloveno podezření z přečinu proti veřejnému pořádku podle §6 a) zákona o přečinech za to, že svým známým dával podepisovat petici Několik vět. Jiří Fajmon, signatář Charty 77, nar.21.4.1964, dělník, bytem Liberec, Jiřmáče 259, byl dne 2.3.1989 pravomocně odsouzen k dvouměsíčnímu trestu odnětí svobody za účast na pokojné manifestaci katolíků v Bratislavě v březnu ložského roku (viz naše sdělení č.717, 722, 764, 782, 866, 888, 900 a 951). Z výkonu trestu se vrátil 30.6.1989. Příslušníci StB mu sdělili, že bude-li pokračovat v této činnosti, může být stíhán pro tr.čin podněcování podle §164 tr.z.

Jiří Fajmon je aktivní katolík. Policie se zřejmě obává toho, že jeho společenské postoje mohou být podnětem i pro ostatní věřící a proto již delší dobu Jiřího Fajmona šikanují nejrůznějšími způsoby.

V Praze 2.8.1989

*

Sdělení Infochu č. 1048 o vyslovení podezření z přečinu proti veřejnému pořádku Jiřímu Fajmonovi, v souvislosti s rozšiřováním petice „Několik vět“, zdroj: Infoch, r. 12, č. 15/1989, s. 6, sdělení VONS č. 1048.